

**Fostering Child-Friendly Legal Environments
through collaborative networks**

**Priročnik za
usposabljanje
izobraževalcev**

Izsledek D2.2

Julij 2025

**Co-funded by
the European Union**

Naslov in številka izsledka	D2.2 Priročnik za usposabljanje
Številka delovnega priročnika	WP2
Avtorji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija ▪ Lora Briški, asistentka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, v okviru Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija ▪ Miha Hafner, docent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, v okviru Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija ▪ Dr. Konstantinos Panagos, docent za kriminologijo in penologijo, Pravna fakulteta, Narodna in kapodistrijska univerza v Atenah, v okviru Centra za evropsko ustavno pravo, Grčija ▪ Argyro Kaltsa, dr. med., otroška in mladostniška psihiatrinja, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija ▪ Christine Maerkl, mag. psih., klinična psihologinja – psihoterapevtka, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija ▪ Michalis Papantonopoulos, psiholog, doktorski kandidat medkulturne socialne psihologije, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija ▪ Dr. Maria Herczog, strokovnjakinja za varstvo otrok, v okviru Centra za družbene vede, Madžarska ▪ Natasha Alexopoulou, vodja projekta, Center za evropsko ustavno pravo, Grčija
Sodelujoči	Panagiota Fitsiou , mag. psih., Društvo za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija, Vito Krajnik , Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
Pregledovalci	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Natasha Alexopoulou, Center za evropsko ustavno pravo, Grčija ▪ Athina Fragkouli - Sakellaropoulou, predsednica upravnega odbora Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija
Dostopnost	Javno

Kazalo

Kazalo.....	3
Uvod.....	6
1. Temeljna načela usposabljanja odraslih	9
1.1 Od tradicionalnega k participativnem usposabljanju	9
1.2 Temeljna načela participativnega usposabljanja.....	9
1.3 Učenje odraslih v praksi: Kolbov učni cikel	10
1.4 Usklajevanje metod z učnimi cilji	10
1.5 Ključna načela učenja odraslih za izobraževalce	10
2. Metode participativnega usposabljanja	11
2.1 Dejavnost za spoznavanje (Icebreaker)	11
2.2 Snežna kepa (Snowballing)	12
2.3 Participativna predstavitev	12
2.4 Debata	13
2.5 Vaja igre vlog	13
2.6. Praktična demonstracija	14
3. Metode usposabljanja v digitalnem okolju.....	14
3.1 Virtualne dejavnosti za spoznavanje (<i>icebreakers</i>).....	16
3.2 Orodja za glasovanje in takojšnje povratne informacije (Mentimeter, Slido, Zoom vprašalniki)	16
3.3 Delo v skupinah v ločenih digitalnih prostorih	16
3.4 Analiza scenarijev s pomočjo vizualnih pripomočkov (drsnice, table ali digitalni interaktivni zasloni)	17
3.5 Razmišljanja na podlagi video vsebin	17
3.6 Igra vlog preko spleta (strukturirana, neobvezna).....	18
3.7 Zaključno vrednotenje (klepet ali kratka anketa)	18
4. Strategije EU za usposabljanje v pravosodju.....	19
4.1 Zakaj je usposabljanje v pravosodju pomembno?	19
4.2 Razvoj strategij EU za pravno usposabljanje	19
4.3 Ključni EU akterji za pravno usposabljanje	19
4.4 Metodologije pravosodnega usposabljanja	20

4.5 Pomen za otrokove pravice v pravu EU	21
5. Otrokom prijazno pravosodje in otroci – žrtve kaznivih dejanj	21
5.1 Vloga pravosodnega usposabljanja in pravni strokovnjaki	21
5.2 Kaj je otrokom prijazno pravosodje?	22
5.3 Otrokom prijazno pravosodje za otroke žrtve	22
5.4 Vloga odvetnikov pri izvajanju otrokom prijaznega pravosodja	23
5.5 Pravosodno usposabljanje kot katalizator sprememb	25
6. Pravice otrok žrtev kaznivih dejanj	25
6.1 Štiri vodilna načela Konvencije o otrokovih pravicah Združenih narodov	25
6.2 Direktiva Evropske Unije (EU) 2012/29	26
7. Varovanje otrokovih osebnih podatkov in etične odgovornosti odvetnikov	30
7.1 Razmerje med pravom in etiko	30
7.2 Splošna uredba o varstvu podatkov	31
7.3 Zaupnost in zasebnost	32
8. Otroška psihologija in otroku prijazna komunikacija	33
8.1 Razumevanje otroške psihologije	33
8.2 Razumevanje travme	34
8.3 Kako ravnati in česa se izogibati pri otroku prijaznem komuniciranju	35
8.4 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki, ki so večkratne žrtve	37
8.5 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki begunci ali migranti	37
8.6 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki s posebnimi potrebami	38
9. Krepitev sodelovanja na področju zaščite otrok in podpore žrtvam	39
9.1 Akterji, vključeni v primer z otrokom, ki je žrtev kaznivega dejanja	39
1. Odvetniki, sodniki in tožilci	39
2. Policija	39
4. Socialne storitve (predvsem socialni delavci)	40
7. Nevladne organizacije	42
9.2 Pomen sodelovanja med akterji v primerih z otroki žrtvami	43
1. Pristop osredotočen na otroka	43
2. Preprečevanje vrzeli in ponavljanja	43
3. Odziv na podlagi travme	43
4. Izboljšanje izidov primerov	43
5. Vzpostavljanje zaupanja med otroki in družinami	43

6. Odgovornost med strokovnjaki	43
Viri	45
Modul 1.....	45
Modul 3.....	45
Modul 4.....	46
Modul 5.....	51

Uvod

Usposabljanje izobraževalcev (ToT) je zasnovano tako, da bodoči mentorji pridobijo znanje, veščine in orodja, potrebne za izvajanje učinkovitih in uporabnih usposabljanj za pravnike na temo otrokom prijaznega pravosodja, s posebnim poudarkom na otrocih, ki so žrtve kaznivih dejanj. Združuje bistvena vsebinska področja, načela izobraževanja odraslih in participativne metode, da so usposabljanja zanimiva, praktična in prilagojena potrebam strokovnjakov, ki delajo na tem pomembnem in občutljivem področju.

Pričujoči priročnik za usposabljanje izobraževalcev je rezultat sodelovanja petih partnerskih organizacij iz Grčije, Bolgarije, Slovenije in Madžarske in je bil pripravljen v okviru projekta FOSTER – Spodbujanje otrokom prijaznih pravnih okolij prek sodelovalnih mrež, sofinanciranega iz programa Pravosodje Evropske unije (JUST-2023-JACC-EJUSTICE/ 101160568).

[Center za Evropsko ustavno pravo – CECL](#), projektni koordinator, je vodilna javna dobrodelna fundacija in raziskovalni inštitut s sedežem v Grčiji. Osredotočajo se na pravičnost in temeljne pravice, demokracijo in javne institucije ter socialno politiko in socialno državo. CECL je izvajalec usposabljanj z bogatimi izkušnjami na področju usposabljanja sodnikov, tožilcev, odvetnikov in drugih pravnih strokovnjakov, ki tesno sodeluje z grško sodno akademijo, odvetniškimi zbornicami in drugimi strokovnimi združenji na nacionalni in evropski ravni. CECL je tudi nacionalna kontaktna točka za FRANET, multidisciplinarno raziskovalno mrežo Agencije Evropske unije za Temeljne Pravice (FRA), in je član Grških Nacionalnih Institucij za Človekove Pravice (NHRI).

[Društvo za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos - SSP. P. Sakellaropoulos](#) je neprofitna nevladna znanstvena organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1986 in v okviru nacionalnega načrta za duševno zdravje „Psychargos“ Ministrstva za zdravje zagotavlja visokokakovostne storitve na področju duševnega zdravja v Grčiji. Osredotoča se na preprečevanje, pravočasno posredovanje, spodbujanje človekovih pravic na področju duševnega zdravja, zagovorništvo in mreženje ter upravlja 35 enot za duševno zdravje v petih prefekturah, vključno z mobilnimi enotami za duševno zdravje in dnevnimi centri za otroke in odrasle ter rehabilitacijskimi enotami. Prav tako zagotavlja usposabljanje strokovnjakov, vključno z učitelji, sodniki, tožilci, pravnimi strokovnjaki, policisti in novinarji v okviru ozaveščanja skupnosti.

[Center za preučevanje demokracije – CSD](#) se nahaja v Bolgariji in se že dolgo ukvarja s spodbujanjem otrokovih pravic, s poudarkom na zaščiti pravic otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj. V preteklih letih je CSD izvedel obsežne raziskave, razvil priporočila za politike in izvedel programe usposabljanja, namenjene izboljšanju obravnave otrok v pravosodnem sistemu. Center je bil ključen pri spodbujanju otrokom prijaznega in travm občutljivega pristopa k pravnim postopkom ter zagovarjal reforme za uskladitev nacionalnih praks z mednarodnimi standardi.

Center za družbene vede, Inštitut za pravne znanosti (CSS) na Madžarskem je raziskovalni center za pravne znanosti, ki izvaja teoretične, empirične in primerjalne raziskave. Center izvaja tudi temeljne, aplikativne in primerjalne raziskave na teh področjih ter svoje znanstveno delo opravlja neodvisno od političnega vpliva.

Inštitut za Kriminologijo (IK) na Pravni fakulteti v Ljubljani je organizacija, ki je bila kot prvi kriminološki inštitut v nekdanji Jugoslaviji ustanovljena leta 1954. Od ustanovitve so njegove glavne dejavnosti raziskovanje, poučevanje, razširjanje informacij ter organizacija knjižnice in dokumentacijske službe.

Pravno izobraževanje je ključnega pomena pri krepitvi usposobljenosti pravnih strokovnjakov za uveljavljanje pravice na način, ki spoštuje pravice in dobrobit otrok. S pomočjo tega gradiva bodo mentorji raziskali načela izobraževanja odraslih in oblikovali učinkovite pristope k izobraževanju, zlasti v strokovnih pravnih kontekstih. Poudarek je na participativnih metodah in digitalnih orodjih za izobraževanje, ki odražajo spreminjajoče se potrebe sodobnih učnih okolij.

Vsebina tega priročnika ponuja tudi izčrpna navodila o pomembnih temah, kot so:

- **otrokom prijazno pravosodje** in posebne potrebe **otrok žrtev kaznivih dejanj**;
- **zaščita osebnih podatkov otrok** in **etične odgovornosti odvetnikov**;
- osnove **otroške psihologije** in komunikacijske **tehnike, prilagojene otrokom**;
- pomen **medinstitucionalnega sodelovanja** pri obravnavanju primerov, v katere so vpleteni otroci.

Končni cilj je omogočiti bodočim izobraževalcem, da oblikujejo in vodijo smiselne izobraževalne delavnice, ki ne prenašajo le bistvenega pravnega znanja, ampak tudi spodbujajo otroku prijazen pristop k pravosodju, ki temelji na pravicah, ter prispevajo k razvoju bolj odzivnega in empatičnega pravosodnega sistema za otroke.

Priporočilo za izobraževalce

Čeprav se priročnik usposabljanja za izobraževalce osredotoča predvsem na metodologije učenja odraslih in bistvene sestavine oblikovanja in izvajanja učinkovitega usposabljanja za pravne strokovnjake, je pomembno poudariti dopolnilno vlogo „**Priročnika usposabljanja za odvetnike**“, ki je bil prav tako razvit v okviru projekta **FOSTER – Spodbujanje otrokom prijaznega pravnega okolja** prek sodelovalnih mrež.

Vsem bodočim izobraževalcem močno priporočamo, da preberejo priročnik usposabljanja za odvetnike in njegovo vsebino vključijo v svoje usposabljanja. Priročnik za odvetnike ponuja podrobnejše informacije o ključnih tematskih področjih, med drugim:

- Zaščita osebnih podatkov otrok in etične odgovornosti odvetnikov;
- Osnove otroške psihologije in komunikacijske tehnike, prilagojene otrokom;
- Pomen medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavanju primerov, v katere so vpleteni otroci.

S kombiniranjem metodoloških smernic tega priročnika za usposabljanje mentorjev in strokovnega znanja iz priročnika za usposabljanje odvetnikov bodo mentorji bolje opremljeni za izvajanje celovitih, otrokom prijaznih in učinkovitih izobraževalnih izkušenj.

1. Temeljna načela usposabljanja odraslih

Avtorica:

Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija

1.1 Od tradicionalnega k participativnem usposabljanju

Tradicionalno usposabljanje je pogosto zasnovano kot enosmeren prenos znanja, kjer izvajalec nastopa kot strokovnjak, udeleženci pa kot pasivni poslušalci. Tak pristop predpostavlja, da so udeleženci zgolj prazne posode, ki jih je treba napolniti z informacijami.

Nasprotno pa participativno usposabljanje postavlja učenca v središče dogajanja. Poudarek je na njihovih izkušnjah, potrebah in aktivnem sodelovanju. Namesto zgolj pasivnega prejemanja informacij udeleženci razmišljajo o lastnih poklicnih realnostih, kritično preučujejo svoje odnose in prakse ter nova spoznanja neposredno prenašajo v svoje delo.

Tak pristop, ki ga usmerja učenec, tako spodbuja:

- kritično razmišljanje in odprt dialog,
- izzivanje obstoječih prepričanj,
- praktično uporabo znanja na delovnem mestu.

Participativne metode torej niso enotne, temveč se prilagajajo specifičnim kulturnim, poklicnim in pravnim okoliščinam.

1.2 Temeljna načela participativnega usposabljanja

Učinkovito participativno usposabljanje je:

- **Osredotočeno na učenca:** Usposabljanje je zasnovano na potrebah in izkušnjah udeleženca.
- **Osnovano na izkušnjah:** Znanje se ustvarja z uporabo resničnih primerov iz življenja in refleksijo.
- **Brez zakoreninjenega končnega cilja:** Učni proces je neprekinjen in prilagodljiv, ni omejen na en sam rezultat.

Takšen pristop spodbuja zaupanje v pravne strokovnjake, saj priznava in izkorišča strokovno znanje, ki ga že prinašajo v učilnico.

1.3 Učenje odraslih v praksi: Kolbov učni cikel

Model izkustvenega učenja, ki ga je oblikoval David Kolb, se pogosto uporablja v izobraževanju odraslih. Opredeljuje štiri stopnje, ki skupaj ustvarjajo učinkovit učni proces:

- **Konkretna izkušnja** – sodelovanje v dejavnosti (npr. igranje vlog, simulacija)
- **Refleksivno opazovanje** – razmišljanje o dejavnosti
- **Abstraktna konceptualizacija** – oblikovanje zaključkov ali teoretičnega razumevanja
- **Aktivno eksperimentiranje** – uporaba naučenega v novih kontekstih

Usposabljanje je najbolj učinkovito, ko vključuje vse štiri stopnje. Odrasli se ne učijo samo s poslušanjem, ampak z delovanjem, razmišljanjem, razpravljanjem in uporabo.

1.4 Usklajevanje metod z učnimi cilji

Izobraževalci morajo izbrati metode glede na vrsto učenja, ki ga želijo doseči. Spodaj je poenostavljen vodnik:

Učni cilj	Primeri metod
Pridobivanje znanja	Brainstorming, kratka predavanja, skupinske razprave
Razumevanje	Skupinsko delo, zastavljanje vprašanj, razprave
Uporaba	Študije primerov, igranje vlog, simulirana sodišča
Analiza	Simulacije, naloge za reševanje problemov
Sinteza	Projektno delo, skupinske vaje
Ocenjevanje	Samoocenjevanje, poročanje

1.5 Ključna načela učenja odraslih za izobraževalce

Pri oblikovanju participativnega usposabljanja za pravne strokovnjake upoštevajte naslednja načela:

- Odrasli morajo vedeti, zakaj se nekaj učijo: vsebino usposabljanja vedno povežite z izzivi, s katerimi se udeleženci soočajo v resničnem življenju.

- Odrasli se učijo skozi izkušnje: izkoristite poklicno ozadje udeležencev. Uporabite njihova že obstoječa znanja, da bodo seje relevantne in dinamične.
- Odrasli so reševalci problemov: uporabite praktične scenarije in študije primerov, ki zahtevajo sprejemanje odločitev in razmislek.
- Odrasli potrebujejo relevantnost in neposrednost: osredotočite se na veščine in znanje, ki jih lahko takoj uporabijo v svojem delu.
- Učenje je aktivno: vključite čas za razmislek, razpravo in povratne informacije, da poglobite razumevanje.

Ta participativni pristop je še posebej pomemben za usposabljanje o otrokovih pravicah, kjer so etična občutljivost, interdisciplinarno sodelovanje in razmišljanje, prilagojeno okoliščinam, ključnega pomena. Spodbujanje strokovnjakov k razmišljanju, postavljanju vprašanj in soustvarjanju znanja zagotavlja, da lahko učinkovito uveljavljajo otrokove pravice znotraj zakonodaje EU.

2. Metode participativnega usposabljanja

Avtorica:

Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija

Participativne metode ne le povečujejo angažiranost, temveč tudi spodbujajo pravne strokovnjake k razmišljanju, sodelovanju in uporabi prava EU na občutljivih področjih, kot je zaščita pravic otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj. Spodaj je navedenih nekaj praktičnih tehnik usposabljanja, ki jih lahko uporabite, vsaka pa je opremljena s primerom, ki je pripravljen za uporabo v vaših sejah.

2.1 Dejavnost za spoznavanje (Icebreaker)

Namen: Icebreaker-ji so kratke, interaktivne dejavnosti, ki se izvajajo na začetku usposabljanja, da se ustvari sproščeno in odprto vzdušje. Udeležencem pomagajo, da se spoznajo med seboj, opredelijo atmosfero usposabljanja in začnejo razmišljati o temi na neprisiljen način.

Opis: Udeleženci pravnega usposabljanja lahko prihajajo iz različnih poklicnih in nacionalnih okolij. Icebreaker-ji pomagajo zmanjšati začetne ovire, spodbujajo sodelovanje in ustvarjajo temelj zaupanja, ki je bistven pri razpravi o čustveno nabitih temah, kot so otroške žrtve.

Primer:

“Kaj vas motivira, da delate na primerih, povezanih z otrokovimi pravicami?”

- Prosite vsakega udeleženca, da odgovori z eno besedo.
- Besede zapišite na plakat ali tablo.
- To uporabite kot izhodišče za poudarjanje čustvenih in pravnih razsežnosti teme.

Kaj vam je najbolj izpolnjujoče pri zastopanju otrok žrtev?	Katera je najpomembnejša veččina, ki jo mora imeti odvetnik pri delu z otroki?	Kateri nasvet bi si želeli prejeti, preden ste obravnavali svoj prvi primer, v katerega je bil vpleten otrok?
---	--	---

2.2 Snežna kepa (Snowballing)

Namen: Snežna kepa (*snowballing*) je progresivna tehnika skupinske diskusije, pri kateri udeleženci najprej razmišljajo individualno, nato razpravljajo v parih, potem v manjših skupinah in na koncu v celotni skupini. Omogoča razmislek, krepitev samozavesti in poglobitev idej na strukturiran način.

Opis: Ta metoda spodbuja vse, da prispevajo – najprej v varnem okolju brez pritiska – in postopoma vključuje vedno več mnenj. Zlasti je koristna za občutljiva ali zapletena vprašanja, kot so pravne dileme v primerih otrok žrtev.

Primer: “Kdo naj govori v imenu otroka?”

- Korak 1: razmislite sami pri sebi– kdo naj odloča, kako bo otrok pričal na sodišču?
- Korak 2: V parih primerjajte odgovore.
- Korak 3: Pridružite se drugemu paru in identificirajte skupne točke.
- Korak 4: Celotna skupina deli svoje ugotovitve – razpravljajte o pravnih standardih in praktičnih realnostih.

Kako lahko odvetniki zagotovijo, da med sodnim postopkom ne povzročajo sekundarne viktimizacije otroku žrtvi?	Če otrok žrtev jasno izrazi željo, da ne želi pričati proti staršu, ki ga ima rad, ali bi morali spoštovati njegovo željo ali dati prednost pravnemu postopku in potrebi po dokazih? Zakaj?	Predstavljajte si, da otrok med zaupnim pogovorom z vami razkrije zlorabo, vendar vas prosi, da tega nikomur ne poveste. Kako uravnate svojo dolžnost zaupnosti s svojo odgovornostjo za zaščito otroka?
---	---	--

2.3 Participativna predstavitev

Namen: Participativna predstavitev združuje kratke informativne segmente z interaktivnimi elementi, kot so vprašanja, ankete ali kratke razprave. Namesto da bi udeležencem le predaval, jih izobraževalec vključi v razmišljanje in odzivanje skozi celotno predstavitev.

Opis: To ohranja visoko raven energije in udeležencem omogoča, da nove informacije povežejo s svojim obstoječim znanjem in izkušnjami. Izobraževalcu omogoča tudi, da vsebino prilagodi glede na odzive občinstva.

Primer: Direktiva 2012/29/EU – Ključne določbe za otroke žrtve

- Po 5–10 minutah predstavitve ključnih členov vprašajte: „Kako je to v vaši državi?“, „Kakšni izzivi obstajajo v vaši jurisdikciji?“
- Za hitro povratno informacijo uporabite orodja, kot so Mentimeter, Slido ali barvne kartice.

Ali imate kakšne izkušnje s to (zakonsko) določbo?	Kako udobno se počutite, ko zaslišujete otroka na sodišču? (Lestvica 1–5)	Ali ste kdaj naleteli na primer, v katerem ste menili, da otrokove interesi niso bile najboljše zavarovani?
--	---	---

2.4 Debata

Namen: Strukturirana razprava med dvema skupinama, ki zastopata nasprotni strani izjave. Udeleženci so razporejeni na položaje, pripravijo svoje argumente in imajo nato časovno omejeno razpravo.

Opis: Razprave spodbujajo udeležence k kritičnemu razmišljanju, izražanju argumentov in obravnavanju vprašanj z več zornih kotov. To je še posebej koristno pri pravnem usposabljanju, kjer so etične in postopkovne dileme pogoste.

Primer: “Otroci morajo biti vedno zaslišani na sodišču – brez izjem.”

- Razdelite skupino na dve strani.
- Vsaka stran pripravi argumente.
- Po razpravi skupaj razmislite o: EU in mednarodnih standardih,

Relevantni vidiki (starost, travma, postopkovna varovala)

Dokazna vrednost pričanja otroka in odraslega naj ima enako težo.	Starši morajo biti vedno prisotni, ko se njihov otrok zaslišuje.	Otroci, ki so žrtve, morajo imeti vedno neodvisno pravno zastopstvo, ločeno od svojih staršev ali skrbnikov.
---	--	--

2.5. Vaja igre vlog

Namen: Igra vlog vključuje uprizarjanje scenarijev iz resničnega življenja, pri čemer se udeležencem dodelijo vloge (npr. sodnik, odvetnik, otrok, psiholog) in se jim predstavi situacija, na katero se morajo odzvati. Lahko je vnaprej pripravljena ali le delno določena.

Opis: Razvija empatijo in udeležencem pomaga doživeti pravne situacije z različnih zornih kotov. Prav tako na zapomljiv in praktičen način utrjuje pravne standarde in postopke.

Primer: “Prvo policijsko zaslišanje”

- Scenarij: 12-letnik je bil priča nasilnemu kaznivemu dejanju. Kako naj se obravnava prvi stik s policijo?
- Dodelite vloge in odigrajte scenarij.
- Razmislite, kaj je šlo dobro in kaj bi se lahko izboljšalo.
- Povežite s standardi iz Direktive 2012/29/EU in UNCRC.

„Vzpostavitev zaupanja z otrokom žrtvijo.“	„Pojasnitev procesnih pravic otroka žrtve.“	„Prvi stik z otrokom v ranljivem položaju.“
--	---	---

2.6. Praktična demonstracija

Namen: Demonstracija je živi ali posnet primer tehnike, postopka ali orodja. Prikazuje, kako je treba nekaj narediti, o čemer lahko udeleženci nato razpravljajo ali vadijo.

Opis: Opazovanje najboljših odzivov v živo udeležencem pomaga razumeti ne le, kaj je treba narediti, ampak tudi, kako to narediti. To je še posebej pomembno pri delu z ranljivimi otroki, kjer so ton, okolje in tehnika ključnega pomena.

Primer: „Kako uporabljati otrokom prijazno sobo za intervjuje“

- Pokažite video ali živo demonstracijo intervjuja v prijetnem, varnem prostoru z usposobljenim osebjem.
- Razpravljajte: Kateri elementi so ga naredili otrokom prijaznega?
- Neobvezno: Udeleženci naj vajo ponovijo po prejemu povratnih informacij.

Kako obvestiti otroke žrtve o njihovih postopkovnih pravicah?		
---	--	--

3. Metode usposabljanja v digitalnem okolju

Avtorica:

Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija

Prehod na spletno usposabljanje je odprl nove možnosti za izvajanje pravnega izobraževanja. Izobraževalci lahko zdaj dosežejo udeležence prek meja, zmanjšajo potne stroške in prilagodijo učenje urniku udeležencev. Za mnoge to pomeni širši dostop do prava EU in hitrejše odzivanje na nastajajoče potrebe, zlasti na področju otrokovih pravic, kjer razmere pogosto zahtevajo hitro izpopolnjevanje znanja.

Čeprav so prednosti jasne, vsak, ki je že vodil digitalno usposabljanje, ve, da to prinaša tudi svoje izzive – ne le tehnične, ampak tudi človeške in čustvene. Premik usposabljanja o otrocih, ki so žrtve kaznivih dejanj, v virtualni prostor zahteva dodatno pozornost, občutljivost in ustvarjalnost.

Ena od prvih težav, s katerimi se srečujejo izvajalci usposabljanja, je pomanjkanje osebne stika. Ko udeleženci niso v isti sobi, je težje razbrati vzdušje v prostoru. Očesni stik, govorica telesa in spontani pogovori – vsi ti subtilni signali, ki ustvarjajo zaupanje in vključenost – so pogosto izgubljeni ali izravnani. To je lahko še posebej problematično pri razpravi o čustveno težkih temah, kot so travma, zloraba ali neuspehi pravosodnega sistema v zvezi z otroki. Te teme zahtevajo ozračje zaupanja in empatije, ki pa se v spletnem svetu gradi dlje.

Potem je tu še izziv pozornosti in energije. Spletno okolje lahko zlahka vodi k pasivnosti. Ko so kamere izklopljene in mikrofoni utišani, je skušnjava, da se lotimo več opravil hkrati ali se izklopimo. Dolge predstavitve, tudi če imajo odlično vsebino, je v spletnem okolju težje spremljati kot v učilnici. Pri temah, ki zahtevajo aktivno razmišljanje in izmenjavo mnenj – kot je uravnoteženje pravic otrok s postopkovnimi zaščitnimi ukrepi – to predstavlja resnično oviro za učenje.

Ne smemo pozabiti niti na digitalno utrujenost. Udeleženci morda že tako preživijo večino dneva pred zasloni. Dodajanje pravnega usposabljanja v na seznam pomeni tekmovanje s kratko pozornostjo, motnjami doma ali na delovnem mestu in celo občutkom osamljenosti.

Poleg tega se izvajalci usposabljanja pogosto sprašujejo: Ali lahko na spletu uporabljam iste izobraževalne metode? Dejavnosti, kot so igranje vlog, skupinske razprave ali simulacije primerov, so osrednjega pomena za učenje odraslih. Na spletu pa zahtevajo drugačna orodja, tempo in strukturo. Na primer, delo v majhnih skupinah je zdaj odvisno od ločenih sob, ki zahtevajo jasna navodila in dodatno spodbujanje. Celo preprosto zbiranje idej (*brainstorming*) je treba podpreti z digitalnimi orodji, kot so digitalni interaktivni zasloni (*jamboards*) ali ankete, ki jih morda vsi ne znajo uporabljati.

Pri poučevanju občutljivih tem v čustveno oddaljenem okolju morate biti še posebej previdni. Ko tema zadeva otroke, ki so doživeli nasilje ali travmo, so čustvene reakcije neizogibne – celo med izkušenimi strokovnjaki. V fizičnem prostoru lahko opazimo, kdaj nekdo potrebuje odmor, ali mu med odmorom za kavo ponudimo neformalno podporo. Na spletu je te znake lažje spregledati, udeleženci pa se morda ne počutijo dovolj sproščeno, da bi spregovorili.

Kaj to vse pomeni za vas kot izobraževalca? Pomeni, da spletno izobraževanje ni le prenos vaših osebnih metod na zaslon. Gre za ponovno razmišljanje o tem, kako

vzpostaviti povezavo, ohraniti pozornost in ustvariti prostor za smiselno učenje – tudi na daljavo.

3.1 Virtualne dejavnosti za spoznavanje (*icebreakers*)

Zakaj deluje na spletu: V virtualnih prostorih se ljudje pogosto počutijo bolj osamljene ali oklevajo, da bi spregovorili. Ledolomilci (*icebreakers*) pomagajo ustvariti takojšnje sodelovanje in udeležencem dajejo občutek, da so vidni in slišani. Prav tako ustvarjajo vzdušje odprtosti in psihološke varnosti, kar je bistveno pri razpravi o težkih temah kot je viktimizacija otrok.

Kako uporabiti orodje: Uporabite klepetalno okno (=chat), emojije (=emotikone) ali ločene sobe za hitro izmenjavo dejavnosti. Naj bo lahkotno, a relevantno za temo usposabljanja.

Primer vaje – „Pravičnost skozi oči otroka“:

- Vprašajte udeležence: „Če bi bili stari 10 let in bi potrebovali pomoč pravosodnega sistema, kaj bi želeli, da odrasli storijo?“

→ Odgovore delite v klepetalniku ali ustno.

→ Odgovore uporabite za oblikovanje preostanka seje: Kaj resnično pomeni sistem, usmerjen v otroka?

3.2 Orodja za glasovanje in takojšnje povratne informacije (Mentimeter, Slido, Zoom vprašalniki)

Zakaj deluje na spletu: Glasovanje pomaga vključiti udeležence in vsem omogoči, da izrazijo svoje mnenje – zlasti tistim, ki se morda neradi oglašajo. Je hitro, anonimno in učinkovito za zbiranje takojšnjih povratnih informacij ali preverjanje razumevanja.

Kako uporabiti orodje: Glasovanje uporabite med ali po predstavitvi vsebine, da preverite znanje, spodbudite razpravo ali predstavite različne poglede na temo.

Primer vaje – “Kaj je primerna starost za pričanje otroka?”:

- Ustvarite anketo z več možnimi odgovori in starosti (npr. 6, 10, 14, 16).

→ Anonimne rezultate delite s skupino.

→ Rezultate uporabite za začetek razprave o zrelosti, tveganju za travme in pravnem varstvu EU (npr. Direktiva o pravicah žrtev).

3.3 Delo v skupinah v ločenih digitalnih prostorih

Zakaj deluje na spletu: Majhne skupine udeležencem pomagajo, da vzpostavijo globlje povezave, govorijo bolj svobodno in aktivno sodelujejo pri reševanju zahtevnih vprašanj. Ločene sobe posnemajo dinamiko majhnih skupin pri usposabljanju v živo, kar olajša poglobljeno raziskovanje pravnih izzivov.

Kako uporabiti orodje: Dajte vsaki skupini jasno nalogo in časovni okvir. Zagotovite skupni dokument ali diapozitiv, kjer lahko sodelujejo.

Primer vaje – „Oblikovanje otrokom prijaznega pravosodnega postopka“:

- Določite vsaki skupini fazo kazenskega postopka (npr. prijavo, zaslišanje, sodno obravnavo, podpora po sojenju).

→ Zadajte jim nalogo, da oblikujejo priporočila, ki so v skladu s standardi EU za zaščito otrok.

→ Vsaka skupina naj potem predstavi svoje ugotovitve še preostalim udeležencem.

3.4 Analiza scenarijev s pomočjo vizualnih pripomočkov (drsnice, table ali digitalni interaktivni zasloni)

Zakaj deluje na spletu: Dobro zasnovani scenariji pomagajo povezati teorijo in prakso. Vizualna orodja udeležencem omogočajo, da skupaj analizirajo primer, čeprav na daljavo.

Kako uporabiti orodje: Predstavite pisni ali vizualni primer. Za analizo uporabite skupni prostor (npr. Googleove interaktivni zaslon (*jamboard*) ali dokument za sodelovanje).

Primer vaje – „Prepoznavaj opozorilne znake“:

- Predstavite scenarij, v katerem otroka večkrat intervjuvajo različni strokovnjaki, kar povzroči ponovno travmatizacijo.

→ Vprašajte: Kaj je šlo narobe? Kaj bi bilo lahko izvedeno bolje?

→ Zberite odgovore na virtualni tabli.

→ Na koncu se posvetujte z mislijo na relevantne pravne norme in praktičnimi standardi za intervjuje, ki so primerni za otroke.

3.5 Razmišljanja na podlagi video vsebin

Zakaj deluje na spletu: Videi so čustveno privlačni in vizualno bogati. Prikazujejo dobre in slabe prakse na način, ki ga besedilo samo ne more. V spletnem okolju pomagajo obnoviti del čustvene povezave, ki se pogosto izgubi skozi zaslone.

Kako uporabiti orodje: Predvajajte kratek videoposnetek resničnega ali simuliranega pogovora ali interakcije v sodni dvorani, v kateri sodeluje otrok. Naredite premor za razmislek in skupinsko razpravo.

Primer vaje – “Ocenjevanje pogovora”:

- Predvajajte 3-minutni posnetek otroka, ki ga zaslišujeta sodnik in odvetnik.
→ Udeležence prosite, naj opazujejo in zapišejo: Ali je bil otrok obravnavan s spoštovanjem in obzirnostjo. Ali so bili upoštevani postopkovni zaščitni ukrepi?
→ Udeleženci naj o videnem razpravljajo in si izmenjajo svoja opažanja.

3.6 Igra vlog preko spleta (strukturirana, neobvezna)

Zakaj deluje na spletu: Tudi v virtualnem okolju lahko igranje vlog udeležence sooči z resničnimi dilemami. Tako razvijejo empatijo in okrepijo tako mehke kot pravne spretnosti. Spletne vloge delujejo najbolje z močno spodbudo in varnim, podpornih tonom izobraževalca.

Kako uporabiti orodje: Določite vloge in dajte jasna navodila. Čas za izvedbo omejite, nato zagotovite refleksijo. Udeležencem omogočite tudi možnost umika, če se počutijo nelagodno.

Primer vaje – „Virtualno zaslišanje z otrokom žrtvijo“: Udeleženci prevzamejo vloge: sodnika, odvetnika, otroka žrtve in spremljevalca. Simulirajte sodno zaslišanje, ki poteka prek videokonference.

- Po simulaciji vodite strukturirano vrednotenje: Ali se je otrok počutil zaščitnega in slišane? Kako bi se lahko praksa izboljšala ?
- Vajo povežite vajo z obstoječimi varovalkami v pravu EU.

3.7 Zaključno vrednotenje (klepet ali kratka anketa)

Zakaj deluje na spletu: Vrednotenja pomagajo utrditi naučeno in ponujajo zaključek. Spletna okolja imajo koristi od strukturiranih vrednotenj, ki zagotavljajo, da udeleženci odidejo z jasnim občutkom pridobljenega znanja in dosežka.

Kako uporabiti orodje: Zaključite z vprašanjem za refleksijo v klepetu ali uporabite anketo z 2–3 hitrimi vprašanji.

Primeri vprašanj:

- “Katero spoznanje boste prenesli v svoje delo?”
- “Kaj je danes izzvalo vaše razmišljanje?”
- “Kako bo to spremenilo vaš pristop do otrok žrtev?”

4. Strategije EU za usposabljanje v pravosodju

Avtorica:

Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija

4.1 Zakaj je usposabljanje v pravosodju pomembno?

Dosledna in učinkovita uporaba prava EU v vseh državah članicah je ključna za zagotavljanje pravne varnosti, medsebojnega zaupanja in dostopa do pravnega varstva v vsej Evropski uniji. Za doseg tega cilja morajo pravni strokovnjaki – sodniki, tožilci in odvetniki – imeti dobro in ažurno poznavanje prava EU.

Lizbonska pogodba je EU podelila pristojnost za podporo pravosodnemu sodelovanju v civilnih in kazenskih zadevah, med drugim s spodbujanjem usposabljanja sodnikov in ostalih zaposlenih na sodišču. Od takrat je usposabljanje sodnikov postalo strateško orodje za:

- krepitev pravilne in enotne uporabe prava EU,
- gradnjo medsebojnega zaupanja v čezmejnih sodnih postopkih in
- podporo pri razvoju Evropskega prostora svobode, varnosti in pravic.

4.2 Razvoj strategij EU za pravno usposabljanje

Pravno usposabljanje se je v zadnjem desetletju znatno razvilo, pri čemer imajo ključno vlogo jasnim strateški cilj, ki jih je določila Evropska komisija. Ključni mejniki so:

- Evropska strategija za pravno usposabljanje 2011–2020: zaznamovala prelomnico z določitvijo količinskih in kakovostnih ciljev, zlasti usposabljanja vsaj 700 000 pravnih strokovnjakov do leta 2020.
- Nova strategija za pravno usposabljanje 2021–2024: Ta celovit priročnik, sprejet 2. decembra 2020, je usklajen s pobudo za digitalizacijo pravosodja in ima za cilj nadaljnjo modernizirati pravno usposabljanje. Poudarja večjo udeležbo vseh strokovnjakov s področja pravosodja, digitalna in mešana učna orodja ter vključevanje multidisciplinarnih problematik kot so pravice otrok, spol in digitalizacija.

4.3 Ključni EU akterji za pravno usposabljanje

- Evropska komisija: opredeljuje strategije in zagotavlja financiranje prek programov, kot so Državlani enakost, pravice in vrednote (CERV).
- Evropska mreža institucij za izobraževanje v pravosodju (EJTN): Usklajuje pobude za usposabljanje, razvija metodologije in spodbuja čezmejne izmenjave.¹
- Agencija EU za temeljne pravice (FRA): Usposabljanje s tematskimi poudarki, vključno s pravicami otrok in nediskriminacijo.²
- Nacionalne pravosodne šole in inštituti za usposabljanje: izvajajo strategije EU na nacionalni ravni in jih prilagajajo lokalnim pravnim sistemom in potrebam.

[EJTN priročnik za pravosodno usposabljanje](#)³ je eden najbolj avtoritativnih virov. Ponuja celovit okvir za načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje pravosodnega usposabljanja. Na voljo je v vseh jezikih EU in ga je močno podprla Evropska komisija.

Drugi pomembni viri:

- [EJTN priročnik za učenje na daljavo \(2020\)](#)⁴: Ponuja navodila za oblikovanje in vodenje usposabljanja na daljavo.
- [EJTN smernice za ocenjevanje](#)⁵: Zagotavljajo orodja za ocenjevanje kakovosti in uspešnosti programov usposabljanj
- [Srednjeročno do dolgoročno ocenjevanje sodnega usposabljanja EJTN](#)⁶: Vodnik za ocenjevanje učinkovitosti programov sodnega usposabljanja
- [Najboljše prakse](#)⁷ oddelek na **Evropskem portalu e-pravosodje**: Predstavlja uspešne primere usposabljanja iz vse EU.

4.4 Metodologije pravosodnega usposabljanja

Sodobno pravosodno usposabljanje se oddaljuje od predavanj in se osredotoča na pristope, usmerjene v učenca, ki poudarjajo:

- interaktivnost in sodelovanje,
- praktično relevantnost,
- primere iz resničnega življenja in

¹ The EJTN Handbook on Judicial Training Methodology is one of the most authoritative resources. It offers a comprehensive framework for planning, delivering, and evaluating judicial training. It is available in all EU languages and widely endorsed by the European Commission. See: [EJTN website](#).

² Glej: [FRA spletno stran](#)

³ European Judicial Training Network, [Handbook on Judicial Training Methodology in Europe](#) (2016)

⁴ European Judicial Training Network, [Judicial Training Methods: Distance Learning Handbook](#) (2020)

⁵ European Judicial Training Network, [Judicial Training Methods: Guidelines for Evaluation of Judicial Training Practices](#) (2017)

⁶ Marco Fabri (ed), [Medium- to Long-Term Evaluation of Judicial Training](#) (European Judicial Training Network 2023)

⁷ Glej: [e-Justice](#) portal.

- čezmejne scenarije.

4.5 Pomen za otrokove pravice v pravu EU

V okviru pravnih vprašanj, povezanih z otroki, kot so zaščita otrok, čezmejna skrbništva, migracije ali mladoletniško pravosodje, usposabljanje ne zajema le pravnega znanja, temveč tudi:

- zagotavljanje pristopov, ki **upoštevajo otrokove potrebe**,
- spoštovanje procesnih jamstev in
- uporabo mednarodnega prava in standardov mehkega prava.

5. Otrokom prijazno pravosodje in otroci – žrtve kaznivih dejanj

Avtorica:

Iliana Boycheva, analitičarka, doktorska kandidatka iz prava EU, v okviru Centra za preučevanje demokracije, Bolgarija

5.1 Vloga pravosodnega usposabljanja in pravni strokovnjaki

Pravosodni sistemi so namenjeni zaščiti pravic, zagotavljanju odgovornosti in ponujanju odškodnine. Toda za otroke – zlasti tiste, ki so žrtve kaznivih dejanj – je stik s pravosodnim sistemom lahko zastrašujoč, zmeden in celo travmatičen. Tradicionalni pravni postopki pogosto niso zasnovani z mislijo na otroke. Obravnava otrok kot pasivnih subjektov namesto kot nosilcev pravic lahko povzroči dodatno škodo ali sekundarno viktimizacijo.

Otrokom prijazno pravosodje ponuja odgovor na te izzive. Ne gre za posebno ali vzporedno obliko pravosodja, temveč za pristop, ki temelji na pravicah in zagotavlja, da vsaka interakcija s pravnim sistemom spoštuje dostojanstvo, samostojnost in razvoj otroka. Za pravnike – na gre za odvetnike, tožilce, odvetnike ali zakonite skrbnike – ima ta okvir neposredno praktično vrednost. Pravniki so med prvimi in najvplivnejšimi akterji, s katerimi se otroci srečujejo v pravosodnem procesu. Njihovo delovanje lahko bodisi olajša otrokov dostop do pravosodja bodisi ustvari ovire, ki ga utišajo in ponovno travmatizirajo.

To poglavje preučuje pomen otrokom prijaznega pravosodja in temeljna načela, na katerih temelji, ter vlogo pravnikov in sodnega usposabljanja pri uresničevanju te vizije, zlasti v primerih, ki vključujejo otroke žrtve kaznivih dejanj.

5.2 Kaj je otrokom prijazno pravosodje?

Otrokom prijazno pravosodje je pravosodni sistem, ki je zasnovan, deluje in se ocenjuje z vidika otroka. Zagotavlja, da so pravni postopki, v katere so vključeni otroci, prilagojeni njihovi starosti in zrelosti, spoštujejo njihove pravice in spodbujajo njihovo dobrobit. Koncept temelji na Konvenciji o otrokovih pravicah ZN (CRC) in je dodatno razvit v Smernicah Sveta Evrope o otrokom prijaznem pravosodju. Velja za vse stopnje in vse vrste postopkov – kazenske, civilne, upravne – in za vse otroke, ne glede na to, ali nastopajo kot žrtve, priče, storilce kaznivih dejanj ali kot stranke v družinskopravnih zadevah.

Otrokom prijazno pravosodje temelji na štirih temeljnih načelih⁸:

1. **Sodelovanje:** Otroci imajo pravico, da svobodno izražajo svoja mnenja o vseh zadevah, ki jih zadevajo, ta mnenja pa je treba obravnavati z resnostjo. Pravni strokovnjaki morajo ustvariti varno in podporno okolje, v katerem se otroci lahko svobodno izražajo.
2. **Korist otroka:** Korist otroka mora biti glavno merilo pri vseh pravnih odločitvah. To zahteva skrbno, individualizirano ocenjevanje vsakega primera, ne pa zanašanja na predpostavke, ki temeljijo na starosti ali kategoriji.
3. **Dostojanstvo:** Otroke je treba obravnavati spoštljivo in obzirno. Pri vsakem koraku je treba upoštevati njihovo zasebnost, čustveno dobrobit in potrebo po varnosti.
4. **Prepoved diskriminacije:** Vsak otrok mora imeti enak dostop do pravnega varstva, ne glede na spol, invalidnost, etnično pripadnost, status priseljenca ali socialno ozadje.

Ta načela niso abstraktna – njihov namen je usmerjati pravno prakso in ravnanje profesionalcev. Njihovo izvajanje je odvisno od tega, kako odvetniki in sodniki razlagajo svojo vlogo v odnosu do otrok.

5.3 Otrokom prijazno pravosodje za otroke žrtve

Ko otroci postanejo žrtve kaznivih dejanj – bodisi nasilja, zlorabe, izkoriščanja ali trgovine z ljudmi – se škoda, ki jo utrpijo, pogosto še poveča zaradi njihovega stika s pravosodnim sistemom. Pripovedovanje travmatičnih izkušenj v sodni dvorani, soočanje z vprašanji več strokovnjakov ali soočanje z zamudami in zapletenosti postopkov lahko poveča otrokovo stisko. Brez ustreznih zaščitnih ukrepov lahko sodni postopek sam povzroči toliko škode kot kaznivo dejanje, ki ga skuša kaznovati.

⁸ Council of Europe, Child-friendly justice, dostopno na <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

Otrokom prijazno pravosodje zagotavlja okvir za zmanjšanje teh tveganj. Spodbuja ukrepe, kot so zgodnji dostop do informacij, pravica do pravne pomoči, otrokom prilagojeni razgovori, zaščitni ukrepi med sojenjem in podpora po sojenju. Vendar so ti ukrepi lahko učinkoviti le, če strokovnjaki, ki jih izvajajo, razumejo tako pravne kot psihološke potrebe otroka.

5.4 Vloga odvetnikov pri izvajanju otrokom prijaznega pravosodja

Odvetniki imajo osrednjo vlogo pri uresničevanju otrokom prijaznega pravosodja. Njihova odgovornost presega zgolj pravno zastopanje – pogosto so prvi stik otroka s pravosodnim sistemom. Način njihove komunikacije, priprave in zastopanja lahko oblikuje celotno izkušnjo otroka s pravosodjem.

Odvetnik, usposobljen za zastopanje otrok, se zaveda, da učinkovito zastopanje otroka ne temelji le na pravni natančnosti, temveč tudi na vzpostavljanju komunikacije, zaupanja in opolnomočenja. Pri zastopanju otrok žrtev to pomeni:

- Komuniciranje na način, ki je primeren za otroke: pravni jezik je treba prevesti v izraze, ki jih otrok razume. To otrokom pomaga vedeti, kaj lahko pričakujejo, in zmanjša strah ali zmedo.
- Zagotavljanje informiranega soglasja in sodelovanja: otroci morajo biti obveščeni o pravnem postopku in imeti resnične možnosti, da izrazijo svoje želje in skrbi.
- Gradnja zaupanja: Mnogi otroci žrtve so doživeli izdajo ali so bili oškodovani s strani odraslih. Zmožnost odvetnika, da vzpostavi odnos in zagotovi zaupanje, je ključna z otrokovo pripravljeno sodelovati s pravnim sistemom.
- Zaščita otrokovih pravic med postopkom: To vključuje zagovarjanje postopkovnih prilagoditev (kot so nejavna zaslišanja, videoposnetki pričevanj ali prisotnost otrokovega zaupnika) in zagotavljanje, da otrok ni izpostavljen agresivnemu ali neprimernemu zasliševanju.
- Uravnoteženje pravne strategije z otrokovo dobrobitjo: Odvetniki morajo pri zastopanju včasih tehtati, ali je nadaljevanje določenih vrst zasliševanja ali vložitev pritožbe res v najboljšem interesu otroka, in sicer ne le v pravnem, temveč tudi v psihološkem smislu.

Odvetniki imajo ključno vlogo pri zagotavljanju, da otrokom prijazno pravosodje ni zgolj zapisano načelo, ampak tudi živeta resničnost. Kot pravni strokovnjaki, ki nosijo največjo odgovornost za svetovanje, obveščanje in zagovarjanje strank, so odvetniki v edinstvenem položaju, da lahko varujejo otrokove pravice na vseh stopnjah pravnega postopka. Za otroke, ki so žrtve kaznivih dejanj, so odvetniki pogosto prvi in najzanesljivejši odrasli, ki jih vodijo skozi pravosodni sistem – sistem, ki se otroku lahko zdi zastrašujoč, tuj ali nevaren.

Otrokom prijazen odvetnik se zaveda, da otroci niso le pasivni prejemniki zaščite, ampak aktivni nosilci pravic, ki si zaslužijo, da se jih posluša, spoštuje in vključi v

odločitve, ki jih zadevajo. To pa presega golo pravno znanje; zahteva sposobnost učinkovite komunikacije z otroki, gradnje zaupanja in zagovarjanja na način, ki temelji na pravicah in upošteva posledice travme.

Pri zastopanju otrok žrtev morajo odvetniki znati pravne postopke pojasniti v jeziku, ki ga otrok razume, jim pomagati pri pripravi na težke trenutke – na primer na zaslišanje – ter mu zagotoviti, da se med celotnim postopkom počuti obveščene in podprte. Vloga odvetnika obsega tudi prepoznavanje trenutkov, ko so potrebne posebne postopkovne prilagoditve za zaščito otroka pred sekundarno viktimizacijo, kot so zahteva za pričevanje prek videopovezave, izogibanje nepotrebni ponavljanju intervjujev ali usklajevanje s psihosocialnimi podpornimi službami.

Poleg neposrednega dela z otroki imajo odvetniki pomembno vlogo tudi kot pooblaščenca znotraj pravosodnega sistema. To pomeni, da morajo izpodbijati prakse, ki lahko škodujejo otrokom, si prizadevati za postopkovno pravičnost in zagotoviti, da so mnenja in koristi otroka jasno in prepričljivo predstavljeni. To vključuje tudi prepoznavanje, kdaj je treba pravno strategijo ublažiti z etično presojo, na primer s svetovanjem proti pravnim potekom, ki bi otroka lahko izpostavili nepotrebni škodi ali zamudi.

Odvetniki, ki delujejo na področjih zunaj kazenskega pravosodja – kot so družinsko pravo, zaščita otrok, priseljevanje ali civilno odškodnino – so enako pomembni za izvajanje otrokom prijaznega pravosodja. Ne glede na to, ali svetujejo otroku, ki je v rejništvu, ga zastopajo v sporu o varstvu in vzgoji ali podpirajo mladoletnika brez spremstva v postopku za pridobitev azila, morajo biti odvetniki usposobljeni za uporabo enakih načel, ki upoštevajo otrokove potrebe. To vključuje zagotavljanje, da se mnenja otroka resno upoštevajo, da se njihove pravice dosledno zagovarjajo in da pravni ukrepi ne povečujejo njihove ranljivosti.

Tudi kadar odvetniki zastopajo odrasle stranke, lahko njihove odločitve in ravnanje vplivajo na otroke – zlasti v družinskih sporih, primerih nasilja v družini ali primerih, v katerih otroci nastopajo kot priče. Zato je bistveno, da se otrokom prijazna perspektiva vključi v vsa področja pravne prakse. To zahteva zavestno zavezanost spoštovanju otrokovih pravic, tudi kadar otroci niso primarne stranke, in razumevanje, kako pravni postopki in odločitve vplivajo na otrokovo življenje.

Da bi se te prakse sistematično vpeljale v celotno pravno stroko, mora biti otrokom prijazno sodstvo sestavni del pravnega izobraževanja in strokovnega usposabljanja. Le s strukturiranim, kakovostnim usposabljanjem pravniki pridobijo ne le tehnično znanje, temveč tudi občutljivost in samozavest, potrebni za učinkovito delo z otroki in za otroke. Usposabljanje pravnikom omogoča tudi prostor za kritično refleksijo, kjer lahko pravniki analizirajo svoja prepričanja, prilagajajo način komuniciranja ter k vsakemu otroku pristopijo ne kot k pravnemu problemu, ki ga je treba rešiti, temveč kot k osebi, ki jo je treba spoštovati.

5.5 Pravosodno usposabljanje kot katalizator sprememb

Pravna fakulteta ponuja malo priprav na čustvene, psihološke in praktične zaplete dela z otroki. Sodniško in pravno usposabljanje zapolnjujeta to vrzel. Zagotavljata, da odvetniki in sodniki razumejo ne le prava, temveč tudi otroka za spisom.

Usposabljanje nudi ključne vpoglede v razvoj otroka, travmo in komunikacijo. Pravnim strokovnjakom daje orodja za učinkovito interakcijo z otroki, za oceno njihove sposobnosti in pripravljenosti na sodelovanje ter za njihovo podporo pri navigaciji skozi pravosodni sistem. Prav tako spodbuja razmislek o etičnih vidikih pravnega dela z otroki—zlasti o napetosti med zastopanjem otrokove volje in uveljavljanjem njihove koristi.

Pomembno je, da usposabljanje izziva strokovnjake k opuščanju domnev, ki lahko omejujejo otrokovo sodelovanje ali utrjujejo škodljive prakse. Prav tako jih spodbuja, naj prepoznajo in presežejo tradicionalno podobo pasivnega otroka in sprejmejo model, v katerem so otroci obveščeni odločevalci o svojih življenjih.

V okviru usposabljanja za izobraževalce je izziv dvojen: ne le posredovati informacije, temveč tudi vzpostaviti zgled otrokom prijazne prakse. Izobraževalci morajo spodbujati odprt dialog, kritično vrednotenje in pomagati svojim kolegom graditi samozavest in usposobljenost za vključevanje otrok na način, ki je pravno utemeljen, razvojno primeren in čustveno varen.

V tem kontekstu opremljanje strokovnjakov s tem razumevanjem pomeni več kot le krepitev zmogljivosti—gre za spreminjanje kulture. Gre za način, kako načela sodelovanja, koristi, dostojanstva in enakosti vtakati v samo jedro pravne prakse—da bo pravica za otroke ne le uresničena, temveč dosežena na način, ki spoštuje, kdo ti otroci so.

6. Pravice otrok žrtev kaznivih dejanj

Avtorja:

Lora Briški, asistentka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, v okviru Inštituta za kriminologijo, Slovenija

Miha Hafner, docent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, v okviru Inštituta za kriminologijo, Slovenija

6.1 Štiri vodilna načela Konvencije o otrokovih pravicah Združenih narodov

Konvencija o otrokovih pravicah Združenih Narodov (KOP) temelji na štirih načelih, ki oblikujejo razlago in izvajanje vseh ostalih pravic:

- prepoved diskriminacije/enakost (člen 2),
- korist otroka (člen 3),

- pravica do življenja in razvoja (člen 6),
- pravica biti slišan (člen 12).

Pravica biti slišan

- Vsak otrok, ki je sposoben oblikovati lastno mnenje, ima **pravico svobodno izraziti svoje mnenje** o vseh zadevah, ki ga zadevajo. Mnenju otroka je treba pripisati ustrezno težo glede na njegovo starost in zrelost (člen 12/1).
- Otrok ima pravico biti **izraziti svoje mnenje v vseh sodnih in upravnih postopkih**, ki ga zadevajo (člen 12/2).
 - To se lahko izvede neposredno ali prek zastopnika ali ustreznega organa, v skladu s postopkovnimi pravili nacionalnega prava.
- Izražanje mnenja je otrokova pravica, ne dolžnost. Države morajo zagotoviti, da otrok prejme vse potrebne informacije in usmeritve za sprejemanje odločitev, ki so v njegovo največjo korist.⁹
- Ta pravica je med štirimi vodilnimi načeli KOP, ker priznava otroke kot nosilce pravic.¹⁰

6.2 Direktiva Evropske Unije (EU) 2012/29

Direktiva 2012/29/EU določa minimalne standarde za pravice, podporo in zaščito žrtev kaznivih dejanj v EU. Zagotavlja, da so žrtve prepoznane, obravnavane s spoštovanjem in dostojanstvom ter da prejmejo ustrezne informacije, zaščito in podporo, prilagojeno njihovim posameznim potrebam. Direktiva podeljuje pravice, kot so pravica do obveščeniosti, sodelovanja v kazenskem postopku in dostopa do podpornih storitev za žrtve. Prav tako določa posebno zaščito za ranljive žrtve, vključno z otroki in žrtvami spolnega nasilja.

Pravica razumeti in biti razumljen

- Države morajo zagotoviti, da žrtve **razumejo in so razumljene že ob prvem stiku s pristojnim organom** v kazenskem postopku, tudi kadar informacije posreduje organ (**člen 3/1**)
- **Komunikacija** z žrtvijo mora potekati v **preprostem in dostopnem jeziku** – posebno pozornost je treba nameniti starosti otroka-žrtve, da se zagotovi ustrezna obveščeniost in podpora v pravnem postopku (**člen 3/2**)

⁹ General comment no. 12 (2009), The right of the child to be heard, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/671444?v=pdf> (Accessed 5. 6. 2025).

¹⁰ General comment no. 12 (2009), The right of the child to be heard, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/671444?v=pdf> (Accessed 5. 6. 2025).

- Če žrtev potrebuje pomoč za razumevanje ali za to, da je razumljena, morajo države članice **omogočiti spremstvo osebe po lastni izbiri** ob prvem stiku **s pristojnim organom**, razen če bi bilo to v nasprotju z interesi žrtve ali bi motilo postopek. **(Člen 3/3)**
 - o Tako se spoštuje pravica do obveščenosti in **razvijajoča se sposobnost otroka za sodelovanje v postopku**.

Pravica do ozaveščenosti in prevoda

- Žrtve morajo že ob prvem stiku z organi **prejeti ključne informacije**, vključno z informacijami (člen 4/1):
 - o vrstah pomoči (medicinska, psihološka, nastanitev),
 - o postopkih vložitve prijave in njihova vloga v postopku,
 - o dostopu do zaščitnih ukrepov,
 - o dostopu do pravnega svetovanja, pravne pomoči in drugih oblik pomoči,
 - o dostopu do odškodnine,
 - o možnosti prevajanja in tolmačenja,
 - o posebnih ukrepi za žrtve iz drugih držav članic,
 - o možnosti pritožbe v primeru kršitve pravic,
 - o kontaktnih podatki za komunikacijo glede njihovega primera,
 - o storitvah restorativne pravičnosti,
 - o informacijah glede povrnitve nastalih stroškov tekom postopka
- Raven podrobnosti mora biti **prilagojena potrebam in osebnim okoliščinam** (z ozirom na starost otroka in njegovo sposobnost sodelovanja v postopku). Dodatne informacije se lahko posredujejo tudi kasneje **(člen 4/2)**
- Če žrtev ne razume jezika pristojnega organa, ji mora biti **na njeno zahtevo zagotovljeno brezplačno tolmačenje v kazenskem postopku**. To vključuje vsaj vsa zaslišanja pred preiskovalnimi ali sodnimi organi, tudi policijsko zasliševanje, kakor tudi sodelovanje na obravnavah in drugih vmesnih zaslišanjih (člen 7/1)
- Žrtve imajo tudi pravico do brezplačnih **pisnih prevodov bistvenih informacij o uveljavljanju pravic** v jezik, ki ga razumejo in če to zahtevajo. To vključuje vsaj **končne odločbe**, s katerimi se zaključi kazenski postopek, in **povzetek obrazložitve** za odločitev (razen pri poroti ali kadar so razlogi zaupni). (člen 7/3)

Sodelovanje v kazenskem postopku

Pravica biti slišan in predložiti dokazov

Žrtve morajo imeti možnost, da so **slišane in predložijo dokaze** v kazenskem postopku. Pri otrocih žrtvah je treba upoštevati **njihovo starost in zrelost** ter s tem pravico do informacij in postopno razvijajočo se sposobnost za sodelovanje (člen 10/1).

Zaščita v okviru storitev restorativne pravičnosti

Države morajo zagotoviti **varovalke za zaščito žrtev, zlasti otrok, pred sekundarno viktimizacijo in povračilnimi ukrepi, ko sodelujejo v storitvah obnovitvene pravičnosti (člen 12/1).**

Storitev se lahko uporabi le, če je to v **otrokovo korist**, in če so **zagotovljeni naslednji pogoji:**

- Prostovoljno sodelovanje: **žrtve se morajo prostovoljno odločiti za sodelovanje**, pri čemer imajo vedno možnost **kadarkoli odstopiti**.
- Celovite in nepristranske informacije: žrtve morajo prejeti **nepristranske informacije** o poteku postopka in možnih izidih.
- Priznanje s strani storilca: **storilec mora priznati osnovna dejstva** primera.

Pravica do pravne pomoči

Žrtve, ki so stranke v kazenskem postopku, imajo **pravico do pravne pomoči** (člen 13).

Zaščita pred sekundarno viktimizacijo

Ne da bi s tem posegali v pravice obrambe, je treba žrtve in njihove družinske člane **zaščititi pred sekundarno ali ponavljajočo se viktimizacijo, zastraševanjem, povračilnimi ukrepi ter tveganji čustvene in psihološke škode**. Njihovo dostojanstvo mora biti varovano pri zaslišanjih in pričanjih (člen 18).

Varstvo zasebnosti

Pristojni organi lahko med kazenskim postopkom sprejmejo ukrepe za **varstvo zasebnosti žrtve** in njene družine. Posebna skrb mora biti namenjena otrokom, države pa lahko sprejmejo zakonite ukrepe, da **preprečijo javno razkritje informacij**, ki bi lahko privedle do identifikacije otroka žrtve (člen 21/1).

Individualna ocena žrtev za ugotovitev, če imajo posebne potrebe po zaščiti

- Za zagotovitev varnosti žrtev in varnega okolja v postopku morajo biti žrtve deležne individualne ocene, s katero se ugotovijo posebne potrebe po zaščiti. Na podlagi te ocene lahko **prejmejo posebne ukrepe iz razloga ranljivosti sekundarne viktimizacije, zastraševanja in povračilnih ukrepov** (člen 22/1).
 - o Ocena upošteva zlasti: (i) osebne značilnosti žrtve, (ii) vrsto in naravo kaznivega dejanja ter (iii) okoliščine dejanja (člen 22/2).
- Za vse **otroke žrtve se domneva, da imajo posebno potrebo po zaščiti** na podlagi njihove ranljivosti. Individualne ocene morajo biti deležni, da se določi obseg zaščite in potrebni ukrepi (člen 22/5).

Posebni ukrepi za otroke žrtve¹¹

Ko je otrok žrtev kaznivega dejanja, morajo biti na voljo naslednji zaščitni ukrepi, da se zagotovi primerna oskrba in podpora:

- V kazenski preiskavi morajo imeti otroci dostop do naslednjih ukrepov (člena 23/2 in 24):
 - o Otrokom prijazno okolje: zaslišanja se izvajajo v posebej **prilagojenih prostorih**.
 - o Usposobljeni strokovnjaki: zaslišanja izvaja **strokovnjak**, usposobljen za delo z otroci žrtvami.
 - o Konstantnost zasliševalcev: kadar je mogoče, naj zaslišanja vodi **ista oseba**.
 - o Pristop s obzirom na spol: v primerih spolnega, spolno zaznamovanega ali družinskega nasilja mora zaslišanje, če otrok to želi in če to ne predstavlja ovire za postopek, voditi oseba istega spola.
 - o Avdiovizualni posnetki zaslišanj: vsa zasliševanja so lahko audio in vizualno **posneta**. Taki posnetki so lahko uporabljeni kot dokazi na sodišču.

¹¹ To poglavje Direktive obravnava ukrepe za zaščito vseh žrtev s posebnimi potrebami po zaščiti. V tem priročniku se osredotočamo na otroke.

- Med sodnimi postopki so lahko otrokom žrtvam zagotovi naslednje ukrepe: (člen 23/1):
 - o Preprečevanje stika z obdolžencem: **ukrepi za preprečitev vizualnega stika med žrtvijo in obdolžencem.**
 - o Pričanje na daljavo: ukrepi, ki zagotovijo žrtvam, da pričajo, ne da bi bile **prisotne na sodišču**, s pomočjo primerne komunikacijske tehnologije.
 - o Omejevanje invazivnih vprašanj: ukrepi ki žrtve ščitijo pred nepotrebnimi vprašanji o njenem **zasebnem življenju**, ki niso povezana z kaznivim dejanjem.
 - o Izločitev javnosti: ukrepi za **preprečevanje prisotnosti javnosti** na zaslišanju, da se obvaruje zasebnost otroka.
- Poleg teh ukrepov morajo države članice zagotoviti otrokom žrtvam tudi naslednje (člen 24):
 - o **imenovanje zastopnika**: pristojni organ imenuje zastopnika za otroka med kazensko preiskavo in postopkom:
 - če starši ali osebe s starševsko odgovornostjo ne morejo zastopati otroka zaradi konflikta interesov,
 - če je otrok žrtev brez spremstva oz. ločen od družine.
 - o **pravico do zastopanja**: Če ima otrok pravico do zastopnika, jim pripada tudi **pravno svetovanje in zastopanje v njihovem imenu**. To je na voljo v postopkih, kjer obstaja konflikt med njihovimi interesi in interesi staršev oz. oseb s starševsko dolžnostjo.

7. Varovanje otrokovih osebnih podatkov in etične odgovornosti odvetnikov

Avtor:

Dr. Konstantinos Panagos, docent za kriminologijo in penologijo, Pravna fakulteta, Narodna in kapodistrijska univerza v Atenah, v okviru Centra za evropsko ustavno pravo, Grčija

7.1 Razmerje med pravom in etiko

Osebnih podatki otrok se uvrščajo med občutljive, saj so otroci zaradi svoje ranljivosti in omejene sposobnosti razumevanja posledic obdelave podatkov še posebej izpostavljeni tveganjem. Podatki o otrocih, vključenih v sodne postopke (kot žrtve, priče, storilci kaznivih dejanj ali stranke), morajo biti varovani s posebno skrbnostjo. Varstvo osebnih podatkov otrok je tesno povezano z etično

odgovornostjo odvetnikov, kar je v vse bolj digitaliziranem svetu še izraziteje. Pri tem imajo odvetniki ključno vlogo: ne le z neposrednim pravnim zastopanjem otrok, temveč tudi s svojo širšo svetovalno in varovalno funkcijo.

Mnoge jurisdikcije v primerih, ki vključujejo otroke, zagotavljajo nejavne sodne postopke (obravnave), da se zaščiti njihova zasebnost. Zaupnost in varstvo osebnih podatkov v sodnih postopkih, zlasti tistih, ki vključujejo otroke, so ključnega pomena v skladu z zakonodajo EU, vključno z Splošno uredbo o varstvu podatkov (GDPR) in Direktivo (EU) 2016/800 o postopkovnih zaščitnih ukrepih za otroke v kazenskih postopkih. Odvetniki morajo pri svojem delu združevati spoštovanje veljavnih predpisov s pristopom, usmerjenim v otroka. Pri tem morajo vedno postavljati v ospredje blaginjo in dostojanstvo otrok, ki jih zastopajo.

Vendar varstvo osebnih podatkov otrok ni le pravna obveznost, temveč tudi etično vprašanje. Odvetniki morajo pri svojem delu vedno delovati z integriteto, neodvisnostjo in s spoštovanjem do pravne države. Pri zastopanju otrok ali v stikih z njimi je potrebna posebna previdnost in etična strokovnost. Kršitev pravic otrok do varstva podatkov ali etičnih meja škoduje zaupanju javnosti v pravne institucije. Odvetniki imajo pri tem ključno vlogo. Spoštovanje etičnih načel zagotavlja, da se otroci obravnavajo z spoštovanjem, dostojanstvom in skrbjo, ki jim jih dolguje pravni sistem. Dobra praksa tako presega zgolj spoštovanje zakonodaje in vključuje tudi pravično in odgovorno ravnanje do najbolj ranljivih strank.

V skladu s členom 16 Konvencije o otrokovih pravicah ZN „Noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom za njegovo čast in ugled. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom.“

7.2 Splošna uredba o varstvu podatkov

Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu fizičnih oseb pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES, t. i. „Splošna uredba o varstvu podatkov“ (GDPR), se uporablja za vsako obdelavo osebnih podatkov, tudi v sodnih postopkih.

Podatki otrok so zaradi njihove ranljivosti deležni posebne zaščite (uvodna izjava 38):

„Otroci potrebujejo posebno varstvo v zvezi s svojimi osebnimi podatki, saj se morda manj zavedajo zadevnih tveganj, posledic in zaščitnih ukrepov in svojih pravic v zvezi z obdelavo osebnih podatkov. Tako posebno varstvo bi moralo zadevati zlasti uporabo osebnih podatkov otrok v namene trženja ali ustvarjanja osebnostnih ali uporabniških profilov in zbiranje osebnih podatkov v zvezi z otroci pri uporabi storitev, ki se nudijo neposredno otroku. Privolitev nosilca starševske odgovornosti

ne bi smela biti potrebna v okviru storitev preventive ali svetovanja, ki se nudijo neposredno otroku“.

Člen 8 GDPR določa posebna pravila za obdelavo podatkov otrok, ki v mnogih primerih zahtevajo soglasje staršev in poudarjajo jasno, starostno ustrezno obveščanje o uporabi podatkov.

7.3 Zaupnost in zasebnost

Na splošno je zaupnost razmerja odvetnika s stranko temelj pravne etike. Pri delu z otroki morajo biti odvetniki še posebej pazljivi pri varovanju osebnih podatkov, zlasti v postopkih družinskega prava in kazenskega prava za mladoletnike. Ta temeljna etična dolžnost velja tako med zastopanjem kot po njem in se nanaša na vso komunikacijo, dokumente in osebne podatke.

Odvetniki morajo zagotoviti, da je v skladu s členom 3 Konvencije o otrokovih pravicah ZN korist otroka glavno merilo pri vseh ukrepih in odločitvah, ki zadevajo otroke. Pri tem morajo skrbno oceniti, kako pravni postopki vplivajo na otrokovo dobrobit, ter si prizadevati za rešitve, ki dolgoročno krepijo njegovo blaginjo, razvoj in varnost. **Kadar je na primer potrebno zaščititi identiteto otroka, se morajo vedno zavzemati za nejavna zaslišanja.** Prav tako morajo zagotoviti, da tretje osebe, vključene v postopek (npr. izvedenci, tolmači), razumejo in spoštujejo pravila o zaupnosti. Kadar je v postopek vključenih več strank (npr. starši in otrok), morajo odvetniki zagotoviti, da **pravni interesi otroka niso ogroženi.**

Odvetniki **morajo vse informacije o otroku ali primeru strogo varovati.** Zbrati smejo le tisto, kar je **nujno potrebno, in podatke otrok uporabljati le za določene pravne namene.** Poleg tega morajo sprejeti vse ustrezne ukrepe za varstvo podatkov. V skladu z evropskim pravnim okvirom to pomeni:

- zbiranje le tistih podatkov, ki so nujno potrebni za obravnavo primera,
- uporabo podatkov izključno za vnaprej določene pravne namene,
- omejitev dostopa podatkov na osebe, ki so neposredno vpletene v primer,
- varno shranjevanje dokumentacije z uporabo šifriranja in omejenega dostopa,
- hramba podatkov samo toliko časa, kot je potrebno,
- izogibanje javni razpravi o podrobnostih primera, ki omogočajo identifikacijo otroka,
- jasno obveščanje otrok in njihovih skrbnikov o tem, kako se njihovi podatki uporabljajo,
- anonimizacijo osebnih podatkov pri izmenjavi pravnih dokumentov ali sodne prakse, kadar obstaja možnost identifikacije otroka.

Odvetniki se morajo **vzdržati vsakršnega sodelovanja z mediji ali javnega nastopanja, ki bi razkrilo identiteto otroka ali primer.** Prav tako morajo medije odvracati od razkrivanja podrobnosti, ki bi omogočile prepoznavo otroka. **Vsaka**

javna razprava mora dosledno postavljati v ospredje otrokovo zasebnost in dostojanstvo.¹²

Informirano soglasje in komunikacija

Pri neposrednem stiku z otroki morajo odvetniki pojasniti pravne postopke na način, ki je primeren za otrokovo starost in raven razumevanja. Poleg tega morajo zagotoviti informirano soglasje (ali soglasje staršev, odvisno od starosti in pravnega statusa otroka) za posredovanje ali uporabo osebnih podatkov. Oceniti morajo, ali je otrok sposoben soglašati s posredovanjem podatkov ali razumeti svoje pravice. Če ni, je treba soglasje pridobiti od zakonitega skrbnika ali zastopnika, ki zagotavlja koristi otroka.

8. Otroška psihologija in otroku prijazna komunikacija

Avtorji:

Argyro Kaltsa, dr. med., otroška in mladostniška psihiatrinja, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija

Christine Maerkl, mag. psih., klinična psihologinja – psihoterapevtka, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija

Michalis Papantonopoulos, psiholog, doktorski kandidat medkulturne socialne psihologije, v okviru Društva za socialno psihiatrijo P. Sakellaropoulos, Grčija

8.1 Razumevanje otroške psihologije

Otroška psihologija si prizadeva razumeti fizične, kognitivne, čustvene in socialne spremembe skozi življenje. Preučuje vplive narave in vzgoje na proces človeškega razvoja in vedenja. Preučuje tudi medsebojno delovanje bioloških in okoljskih dejavnikov ter kako prehod skozi različne življenjske faze vpliva na naše vedenje in razvoj.

V otrokom prijaznem pravosodju je razumevanje **kognitivnega, čustvenega in socialnega razvoja** bistveno za zagotovitev pravične obravnave otrok in zaščite njihovih pravic v pravnih postopkih.

¹² Glej tudi: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/gdpr/gdpr-for-solicitors> in <https://www.lawsociety.ie/news/news/Stories/gdpr-and-childrens-data-what-lawyers-need-to-know/>.

8.2 Razumevanje travme

Negativne izkušnje v otroštvu

Negativne izkušnje v otroštvu (ACE) so motnje v razvoju varnih, stabilnih in skrbnih družinskih odnosov, za katere so značilni stresni ali travmatični dogodki, ki se zgodijo v prvih osemnajstih letih posameznikovega življenja.

Vrste ACE, ki lahko povzročajo travme pri otrocih (osebno doživete ali doživete posredno prek družine ali skupnosti):

- fizično ali spolno nasilje
- različne oblike zlorabe (verbalna, psihološka, fizična ali spolna)
- nasilje v družini
- fizična in čustvena zanemarjenost
- nasilje v šoli ali skupnosti (ustrahovanje)
- hude nesreče ali življenjsko nevarne bolezni
- alkoholizem staršev
- zloraba drog v družini
- duševne bolezni ali samomorilno vedenje v družini
- nenadna ali nasilna izguba bližnjega zaradi ločitve, zapustitve ali smrti
- služitev zaporne kazni člana gospodinjstva
- nosečnost v adolescenci
- namestitev v rejniško družino ali otroško varstvo
- begunstvo ali doživljanje vojn
- skrajna revščina/brezdomstvo
- nacionalne nesreče ali terorizem
- izguba premoženja ali razselitev zaradi nesreče
- stres zaradi vojaške službe v družini (npr. premestitev staršev)

Pri delu z otrokom, ki je žrtev ali priča zlorabe, upoštevajte, da:

- otrok se morda ne bo mogel spomniti travmatične izkušnje od začetka do konca,
- otrok se lahko zelo jasno spominja nekaterih podrobnosti, medtem ko si drugih podrobnosti v celoti ne more priklicati,
- otrok se bo morda moral pri priklicu zanašati na senzorni spomin,
- otrok lahko daje vtis, da ne želi sodelovati ali da laže.

Otroci, ki so žrtve ali priče zlorabe, so pogosto prisiljeni sodelovati v postopkih kazenskoprnega sistema, ki so že za večino odraslih težko dojemljivi, zastrašujoči in stresni. Za otroke pa ti postopki predstavljajo še večjo obremenitev, saj med zbiranjem izjav ali zaslišanjem na sodišču obstaja visoko tveganje, da doživijo hudo stisko in poslabšanje travme.

8.3 Kako ravnati in česa se izogibati pri otroku prijaznem prijaznem komuniciranju¹³

Kako ravnati:

Vzpostavite odnos in zaupanje: Jasno se predstavite in pojasnite svojo vlogo. Povejte, zakaj postavljate določena vprašanja in zakaj potrebujete določene informacije. Otroku zagotovite, da ste mu na voljo za pomoč. Omogočite pogoste odmore in priložnosti za sprostitev. Ponudite mu možnost, da vstane in se premakne ter mu dajte na voljo otipljive predmete (vodo, robčke, stresno žogico).

Ne pozabite, da lahko na otrokovo vedenje vpliva tudi pričakovanje, da ga boste neizogibno razočarali.

Ustvarite varno in udobno okolje: Srečajte se v mirnem, zasebnem prostoru, kjer se otrok dobro počuti. Poskrbite, da je motečih dejavnikov čim manj in da srečanje ne poteka ob prisotnosti oseb, zaradi katerih bi se otrok lahko počutil ogroženega.

Uporabljajte spodbudne izjave: Potrjujte otrokovo pogumnost, potrdite njegove izkušnje s priznanjem vpliva travme in izzivov, s katerimi se morda sooča. Zagotovite mu, da ni kriv.

Poslušajte aktivno in empatično: Bodite pozorni na otrokove verbalne in neverbalne odzive. Pokažite razumevanje in potrdite njegova čustva z uporabo empatičnega in ne obsojajočega jezika. Potrdite, kako težko se je morda pogovarjati o določenih temah.

Bodite pozorni na svojo govorico telesa in obrazno mimiko, vzpostavljajte nežen očesni stik in skušajte izražati ne obsojajoč odnos.

¹³ American Bar Association, 'Tips for Working with Migrant Children and Trauma-Informed Lawyering' Children's Immigration Law Academy, Houston, Texas, 2023 <https://www.defendyouthrights.org/wp-content/uploads/2023.10.20-FINAL-Trauma-Informed-Lawyering-Tips-Binder.pdf> (dostopano 2. 5. 2025); The Dos and Don'ts of Trauma-Informed Legal Interviewing, [https://emond.ca/Emond-Blog/Emond-Insights/April-2024-\(1\)/The-Dos-and-Don%E2%80%99ts-of-Trauma-Informed-Legal-Interview?srsId=AfmBOorTQFeNDU0chg0WxS7xwldTBE6M4-W-LKhdLwMoAXOK0aOoV5lg](https://emond.ca/Emond-Blog/Emond-Insights/April-2024-(1)/The-Dos-and-Don%E2%80%99ts-of-Trauma-Informed-Legal-Interview?srsId=AfmBOorTQFeNDU0chg0WxS7xwldTBE6M4-W-LKhdLwMoAXOK0aOoV5lg), Emond Publishing Inc. (accessed 27 May 2025); Dart Center for Journalism and Trauma, 'Interviewing Children: Guidelines for Journalists' Columbia University Graduate School of Journalism, New York, 2013, <https://dartcenter.org/content/interviewing-children-guide-for-journalists> (dostopano 2. 5. 2025); Bendo, E. 'Guidelines for trauma informed legal practice for lawyers working with adult survivors of human rights violations', European Human Rights Advocacy Centre, Middlesex University, 2022, <http://ehrac.org.uk/wp-content/uploads/2022/03/Trauma-Informed-Legal-Practice-Toolkit-2022.pdf> (dostopano 2. 5. 2025); Valeria Olmedo, LMSW, Tips for Working with Migrant Children and Trauma Informed Lawyering, Young Center for Immigrant Children's Rights, American Bar Association, 2023, str. 20-21 https://www.theadvocatesforhumanrights.org/res/2023.02.07_Tips-for-Working-with-Migrant-Children-and-Trauma-Informed-Lawyering%20CILA.pdf (accessed 2 May 2025); National Child Traumatic Stress Network, 'Trauma-Informed Legal Advocacy: A Resource for Juvenile Defense Attorneys', Justice Consortium Attorney Workgroup Subcommittee, 2018, Los Angeles, CA, and Durham, NC: National Center for Child Traumatic Str https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/resource-guide/trauma_informed_legal_advocacy_a_resource_for_juvenile_defense_attorneys.pdf (dostopano 2. 5. 2025).

Bodite potrpežljivi: Otroku pustite čas, da predela in deli svoje misli in občutke, ne da bi ga prehitevali.

Ne pozabite, da bodo osebe, ki so doživele travmo, morda potrebovale več časa za razmislek o vprašanjih in pripravo odgovorov.

Spoštujte meje: Dajte otroku možnost da ustavi pogovor, kadarkoli želi.

Ostanite nevtralni: Izogibajte se podajanju svojega mnenja o situaciji.

Uporabite vizualne pripomočke: Po potrebi uporabite risbe ali druge vizualne pripomočke, ki otroku pomagajo posredovati njegove izkušnje.

Končajte na pozitivni noti: Otroku se zahvalite za sodelovanje in mu ponudite vire pomoči.

Česa se izogibati:

Postavljanju sugestivnih vprašanj: Izogibajte se vprašanj, ki namigujejo na odgovor, ki ga hočete slišati.

Obsojajočemu ali kritičnemu odnosu: Izogibajte se izražanju neodobravanja otrokovih izjav ali dejanj. Bodite pozorni na svojo telesno govorico. Izogibajte se križanju rok ali polaganju rok na boke ali v žepe.

Postavljanju vprašanj o travmi prezgodaj: Namesto tega začnite z nevtralnimi temami in vzpostavite odnos, preden se lotite občutljivih vprašanj.

Postavljanju preveč podrobnih vprašanj: Ne sprašujte po podrobnostih, če ni nujno potrebno ali je bolje, da se k njim vrnete kasneje.

Dajanju obljub, ki jih ne morete uresničiti: Izogibajte se obljubam o izidu preiskave ali sojenja. Otroku ne govorite, da bo "vse v redu" ali da mu boste vedno na voljo, saj nekateri sodni postopki potekajo več let, odvetniki pa se pogosto menjavajo. Namesto tega bodite v vseh komunikacijah jasni, odkriti in pošteni – neizpolnjene obljube lahko pri otroku sprožijo občutek razočaranja ali nezaupanja.

Pritiskanju na otroka: Osebe s travmatičnimi izkušnjami pogosto potrebujejo več časa za premislek o vprašanjih in oblikovanje odgovorov. Ne silite otroka, da hitro odgovori ali pove podrobnosti, ki mu niso prijetne. Pustite mu, da dokonča svoje misli, preden mu zastavite novo vprašanje.

Spraševanju, ali razumejo: Otroci in mladostniki se pogosto preprosto strinjajo, ne glede na to, ali dejansko razumejo ali ne. Namesto tega jih prosite, naj s svojimi besedami pojasnijo, kaj razumejo. Ne pozabite jih tudi vprašati, ali imajo kakšna.

Dotikanju otroka ali mladostnika: Čeprav je namen lahko izraziti podporo (npr. z objemom), lahko to pri osebah, ki so bile fizično ali spolno zlorabljene, sproži neprijetne ali travmatične reakcije. Spoštovanje njihovega osebnega prostora je ključno za vzpostavitev občutkov nadzora in varnosti.

Uporabljanju besede 'žrtev': Namesto tega uporabljajte izraz "otrok, ki je doživel/doživlja zlorabo".

*Ne pozabite, da mora jezik, ki ga uporabljamo, poudarjati dejstvo, da je zloraba nekaj, kar so otroci **doživeli, in ne to, kar so.***

8.4 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki, ki so večkratne žrtve

1. Prepoznajte, da lahko kažejo zapletene simptome travme. Sodelovanje z otroki, ki so doživeli nasilje, zlasti če so bili žrtve večkrat, zahteva posebno pozornost in občutljivost.
2. Zavedajte se, da je vzpostavljanje zaupanja še posebej težko. Otroci, ki so doživeli večkratno viktimizacijo (pogosto tudi s strani institucij), težko vzpostavijo odnose zaupanja, zlasti s strokovnjaki.
3. Bodite pripravljeni na nepričakovane čustvene reakcije. Otroci, ki so večkratne žrtve, lahko pogosto kažejo obrambne mehanizme (kot je izogibanje) ali celo nasilje, uporniško vedenje in agresijo.

Zelo je pomembno:

- da ne izražate nejevere ali presenečenja nad otrokovimi besedami,
- da se izogibate ponavljajočim se prošnjam, naj otrok pripoveduje o travmatičnih izkušnjah,
- da ne obljublimate stvari, ki jih ne morete izpolniti,
- da na preprost način pojasnite, kdo ste in kakšna je vaša vloga,
- da otroka sprti obveščate o tem, kaj bo sledilo.

8.5 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki begunci ali migranti

1. Seznanite se s kulturo, vrednotami in pravili države izvora. Spoštujte osebne meje, ki se lahko razlikujejo glede na kulturo. Pogosto je pomembno otroku omogočiti izbiro spola strokovnjaka, s katerim bo sodeloval.
2. Prepoznajte različne predstave o otroštvu in družini.
3. Izogibajte se stereotipom in posploševanju določenih kulturnih skupin.
4. Spoštujte verska prepričanja in prakse, ki lahko vplivajo na komunikacijo.
5. Po potrebi zagotovite strokovnega tolmača, po možnosti usposobljenega za spopadanjem s problematiko zaščite otrok. Za tolmače ne uporabljajte sorodnikov ali drugih otrok.
6. Govorite preprosto, počasi in jasno ter se izogibajte strokovni terminologiji. Redno preverite razumevanje in po potrebi dodatno pojasnite.

7. Prepoznajte številne travme, ki jih je otrok morda doživel (v izvorni državi, med prevozom, v državi gostiteljici). Razumite, da lahko travma begunske izkušnje poslabša posledice nasilja, in upoštevajte tesnobo zaradi negotovosti glede migracijskega statusa. Zaradi statusa prebivališča se lahko pojavi strah pred oblastmi ali strokovnjaki.

8. Ocenite tveganja, povezana s kulturnimi običaji (npr. vprašanja časti). Posebno pozornost namenite:

- Otrokom brez spremstva: zagotovite takojšnje imenovanje zakonitega skrbnika.
- Otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi: poiščite specializirano pomoč.
- Otrokom vojakom: razumite zapleteno dvojno identiteto žrtve in storilca.
- Deklicam, ki so doživele spolno nasilje: poiščite specializirano podporo.

8.6 Pomembne smernice za komuniciranje z otroki s posebnimi potrebami

1. Določite najprimernejši način komunikacije glede na invalidnost (znakovni jezik, alternativni komunikacijski sistemi, vizualni pripomočki).

- Za otroke s težavami z vidom uporabite taktilne pripomočke ali opise.
- Zagotovite, da lahko vidijo vaš obraz, če lahko berejo iz ustnic.
- Izogibajte se nenadnim gibom ali dotikanju, če je to le mogoče.

2. Tempo in zahtevnost pogovora prilagodite otrokovim sposobnostim. Pogosto potrdite, da otrok razume vprašanja in informacije ter da se počuti dobro.

3. Zagotovite fizično dostopnost prostora (klančine, dvigala, dostopna stranišča).

4. Prilagodite okolje (osvetlitev, hrup) otrokom s senzorično občutljivostjo.

5. Spoštujte otrokovo pravico do sodelovanja pri odločitvah, ki se nanašajo nanj. Okrepite njihov občutek nadzora, ki je bil morda moten, ter prepoznajte in izkoristite otrokove sposobnosti.

Pomembno je razumeti, da:

- so otroci s posebnimi potrebami izpostavljeni večjemu tveganju zlorabe,
- imajo otroci s posebnimi potrebami lahko težave pri prepoznavanju ali prijavljanju zlorabe,
- se lahko znaki viktimizacije kažejo različno,
- otrokove verodostojnosti ne smemo podcenjevati zaradi njegove invalidnosti,
- je ključno sodelovati s strokovnjaki s področja otrokove invalidnosti.

Po potrebi:

- posvetujte se s specializiranimi strokovnjaki za najbolj ustrezne pristope,
- po potrebi zagotovite tolmače, ki so posebej usposobljeni za delo z otroki s posebnimi potrebami,
- se seznanite z razpoložljivimi podpornimi storitvami za otroke s posebnimi potrebami.

9. Krepitev sodelovanja na področju zaščite otrok in podpore žrtvam

Avtorica:

Dr. Maria Herczog, strokovnjakinja za varstvo otrok, v okviru Centra za družbene vede, Madžarska

9.1 Akterji, vključeni v primer z otrokom, ki je žrtev kaznivega dejanja

1. Odvetniki, sodniki in tožilci

Sodniki in tožilci morajo v vseh sodnih postopkih zagotoviti spoštovanje pravic otrok žrtev. Sodniki skrbijo, da se otrokova izjava pridobi na način, ki povzroča čim manj stresa (na primer z uporabo posnetkov forenzičnih zaslišanj namesto zaslišanja v živo). Zagotavljajo postopkovna jamstva, sodelujejo s preiskovalci in spodbujajo sodelovanje otrok ter prakso, ki upošteva travme. Odvetniki pa imajo nalogo poskrbeti, da lahko otroci ustrezno sodelujejo v postopku.

2. Policija

- Policisti so pogosto prvi, ki se odzovejo na sum kaznivega dejanja zoper otroka. Delujejo v **predkazenskem postopku** in zberejo dokaze, pri čemer upoštevajo „korist otroka“. V praksi policija tesno sodeluje z drugimi akterji: uporablja informacije iz napotitev, poročila psihologov ali socialnih delavcev, ter opravlja razgovore. Policija za oblikovanje primera uporabi gradivo iz otrokom prijaznih razgovorov in forenzičnih zdravniških poročil. Prav tako zagotovijo takojšnjo zaščito (npr. aretacijo osumljenca ali namestitvev otroka na varno) in se usklajujejo s tožilci glede izdaje nalogov ali vložitve obtožnice. Policisti morajo biti usposobljeni za obravnavanje primerov zlorabe otrok, nasilja v družini, pristopov, ki upoštevajo travme, nadzora in programov za lajšanje stresa, da so dobro

pripravljene za izvajanje otrokom prijaznih in občutljivih preiskav, hkrati pa preprečujejo preobremenjenost in izgorelost.

- **Preiskujejo:** Policija zbira dokazno gradivo (izjave, digitalne dokaze itd.) vzporedno z zbiranjem izjav od otroka. Določi ustrezne ukrepe kot so razgovori, preiskave in zaslišanja osumljencev, pri čemer je otrokova dobrobit osrednja prednostna naloga.
- **Sodelujejo z drugimi organi:** Zbiranje vseh relevantnih informacij in dokumentov od drugih akterjev ter zagotavljanje prisotnosti odvetnika, ki zastopa stranke.
- **Uporabljajo prakse, pri katerih se upošteva travma:** V nekaterih državah so policisti deležni posebnega usposabljanja na področju otroške psihologije in zasliševanja. Pristop, ki temelji na sodelovanju in je prijazen do otrok, pomaga ohraniti dokaze, hkrati pa zaščiti otroka pred nadaljnjimi travmami in v največji možni meri zagotovi njegovo dobro počutje.

3. Zdravstveni delavci (splošni zdravniki in psihologi)

Zdravstveni delavci opravijo forenzične ocene in nadaljnje zdravljenje. • Opravijo zdravstvene preglede: izvedejo otrokom prijazno zdravstveno oceno, s katerim ugotovijo poškodbe in izključijo zdravstvene težave. Hkrati se zberejo in ohranijo forenzični dokazi (npr. vzorci DNK, fotografska dokumentacija) in napišejo poročila, ki se uporabijo v preiskavi in sodnih postopkih.

- Psihologi/psihiatri opravijo forenzične intervjuje in ocenijo psihološko stanje otroka. Nudijo tudi takojšnjo podporo (npr. tolažbo otroka pred/po intervjuju) in priporočijo nadaljnjo terapijo. Vsi otroci morajo prejeti oceno duševnega zdravja in na dokazih temelječe zdravljenje travme (krizno posredovanje, igralna terapija itd.).
- Zdravstveni strokovnjaki sodelujejo na sestankih medsektorskih skupin (npr. pojasnjujejo ugotovitve ocene) in so lahko na sodišču zaslišani o stanju otroka. Poleg tega usposabljujejo drugo osebje za travmi prilagojeno obravnavo ter zagotavljajo nadaljnjo oskrbo ali otroka napotijo na dolgoročno podporo.

4. Socialne storitve (predvsem socialni delavci)

Socialni delavci se osredotočajo na dobrobit, zaščito in oskrbo otroka. Ocenijo varnost in potrebe otroka, ki je žrtev, ter njegovih sorojencev ali negovalcev, ki niso storili kaznivega dejanja. Socialni delavci prispevajo k oceni potreb po zaščiti in podpirajo nadaljnje spremljanje otroka, ki je žrtev, in drugih družinskih članov. Izvedejo temeljito oceno (družinske razmere, dejavniki tveganja) in pripravijo varnostni načrt. Družine usmerjajo k storitvam (svetovanje, rejništvo ali nastanitev, če je potrebno, finančna pomoč itd.) ter zagotavljajo nadaljnje spremljanje po zaključku forenzičnega postopka. Poleg tega tudi sodelujejo s šolami in lokalnimi viri za ponovno vzpostavitev stabilnosti in ostajajo vključeni v spremljanje otrokovega okrevanja.

- **Ocena in načrtovanje zaščite:** Opravljajo psihosocialne razgovore in ocene tveganja, da se odločijo o takojšnjih zaščitnih ukrepih. Sodelujejo s policijo pri izvajanju varnostnih ukrepov ali spremembah varstva.
- **Podpora družinam in napotitve:** Organizirajo svetovanje, programe podpore staršem ali ocene starševstva. Otroka in družino napotijo na ustrezne storitve v skupnosti (npr. skupine za podporo otrokom, storitve začasne oskrbe).
- **Medinstitucionalno upravljanje primerov:** Vodijo ali sodelujejo na rednih sestankih več organov, kjer zagotavljajo, da si vsi organi (policija, zdravstveni in pravni strokovnjaki) izmenjujejo informacije in se dogovorijo o načrtu ukrepov. Pogosto imajo vlogo spremljevalcev primera, ki otroka vodijo skozi celoten sistem.
- **Zagovorništvo in kontinuiteta oskrbe:** S poročili zastopajo otrokove interese v sodnih ali upravnih postopkih.

5. Pedagoško osebje (učitelji, šolski svetovalni delavci, šolski socialni delavci, šolske medicinske sestre)

Strokovni delavci v vrtcih, učitelji in drugi strokovni delavci, ki delajo v šolah in varstvenih ustanovah, so ključni pri prepoznavanju in napotitvi otrok, saj z njimi preživijo veliko časa. Pogosto so prvi, ki zaznajo opozorilne znake (npr. nepojasnjene poškodbe, čustveno umikanje ali nenadno poslabšanje učnega uspeha) ter lahko sprožijo postopek napotitve k službam za zaščito otrok ali policijo.

- **Odkrivanje in napotitev:** Lahko opazijo spremembe v vedenju ali poškodbe in v skladu z zakonom nemudoma prijavijo sum. Lahko obvestijo starše (če je to varno) in v sodelovanju z določenim osebjem za zaščito otrok sprožijo napotitev na službe za zaščito otrok.
- **Podpora in namestitve:** Ko so obveščeni o zlorabi otroka, lahko zagotovijo čustveno podporo (npr. varen prostor, sočutno poslušanje) in prilagodijo šolske obveznosti (roki, delovna obremenitev), da zmanjšajo otrokovo stisko. Osebje se mora udeleževati medinstitucionalnih sestankov in konferenc o primerih, kjer se lahko uči in izmenjuje izkušnje (če je to varno).
- **Ozaveščanje in preprečevanje:** Lahko sodelujejo v usposabljanjih in pomagajo ustvarjati otrokom prijazno šolsko kulturo, v kateri učenci vedo, kako poiskati pomoč in komu zaupati. Politike za zaščito otrok pomagajo zagotoviti, da so informacije dostopne vsem.

6. Strokovnjaki, ki delajo v negovalnih ustanovah (negovalci in pomožno osebje)

Strokovni delavci in podporno osebje, ki delajo v domovih za otroke, imajo enako pomembno vlogo kot šolsko osebje, če ne celo pomembnejšo. Otroci, ki so nameščeni v zunaj domsko oskrbo, imajo pogosto za seboj zgodovino zlorab in nasilja, zaradi

česar so bolj ranljivi za ponovno viktimizacijo – tako kot žrtve kot tudi potencialni storilci. Zato so stalno usposabljanje in redno nadzorovanje delavcev v domovih za otroke bistvenega pomena za učinkovito preprečevanje in obravnavanje nasilja nad otroki v rejniških družinah in domovih za otroke.

- **Odkrivanje in napotitev:** Strokovni delavci lahko opazijo spremembe vedenja ali poškodbe in v skladu z zakonom takoj sporočijo sume. Obvestijo starše (če je to varno) in jih s pomočjo nadzornikov in skrbnikov otrok napotijo v službo za pomoč otrokom.
- **Podpora in nastanitev:** Ko so obveščeni o otrokovi viktimizaciji, mu lahko zagotovijo čustveno podporo (npr. varen prostor, sočutno poslušanje) in pomagajo zmanjšati stres. Nadzorniki in skrbniki lahko služijo kot pomemben vir podpore za otroke v varstvu.
- **Ozaveščanje in preprečevanje:** Sodelujejo lahko pri usposabljanju ali dogodkih za ozaveščanje skupnosti. Supervizija pomaga ustvariti otrokom prijazno kulturo, v kateri otroci vedo, kako poiskati pomoč in komu zaupati.

7. Nevladne organizacije

Nevladne akterji pogosto igrajo ključno vlogo pri odpravljanju pomanjkljivosti v sistemu oskrbe in pri zagovarjanju praks, usmerjenih v otroke.

- **Zagovorništvo otrok:** Osebe nevladnih organizacij (npr. odvetniki, socialni delavci) spremlja otroka, pojasnjuje postopke na otroku prijazen način in se zavzema za otrokove potrebe na sestankih za načrtovanje ali v sodnih postopkih.
- **Zagotavljanje storitev:** Nekaterne nevladne organizacije izvajajo terapevtske programe, zagotavljajo zatočišča ali storitve po zdravljenju. Ponujajo svetovanje družinam ali pomoč pri orientaciji v sistemu socialnega varstva.
- **Mreženje in ozaveščanje:** Nevladne organizacije imajo ključno vlogo pri vzpostavljanju lokalnih mrež za zaščito otrok in se aktivno vključujejo v izvajanje usposabljanj in preventivnih pobud.

V primerih, ki vključujejo otroke, ki so žrtve kaznivih dejanj, noben akter – policija, socialni delavci, pravni strokovnjaki ali zdravstveni delavci – ne more sam obravnavati zapletenih potreb otroka. Strokovnjaki bi morali upoštevati načela skrbi, ki upošteva travmo, in sicer z uporabo otroku prijazne komunikacije, zmanjšanjem števila ponovnih zaslišanj in zagotavljanjem psihološke podpore.¹⁴

9.2 Pomen sodelovanja med akterji v primerih z otroki žrtvami

Učinkovito sodelovanje med institucijami in jasna komunikacija sta bistvena za zaščito otrokovih pravic, zagotavljanje njihove varnosti in podporo njihovem okrevanju. Podrobnosti:

1. Pristop osredotočen na otroka

- Sodelovanje pomaga, da so pri odločanju v ospredju najboljši interesi otroka.
- Pomaga preprečiti razdrobljene storitve, ki lahko otroka preobremenijo ali ponovno travmatizirajo.

2. Preprečevanje vrzeli in ponavljanja

- Ko institucije delujejo ločeno, se lahko spregledajo pomembne informacije.
- Skupno načrtovanje primerov in usklajena napotitev zmanjšujejo podvajanje storitev in nasprotujoče si posege.

3. Odziv na podlagi travme

- Izmenjava ustreznih informacij strokovnjakom omogoča razumevanje otrokove zgodovine, travme in sprožilcev.
- Komunikacija med akterji pomaga preprečiti ponovne intervjuje in zmanjša stisko.

4. Izboljšanje izidov primerov

- Usklajeno delovanje organov pregona, služb za zaščito otrok, zdravstvenih in pravnih služb zagotavlja hitre, pravične in premišljene odločitve.
- Ozaveščen pregon in ustrezna podpora povečujeta odgovornost storilcev kaznivih dejanj in pravičnost žrtev.

5. Vzpostavljanje zaupanja med otroki in družinami

- Dosledna in usklajena podpora vseh akterjev pomaga graditi zaupanje v pravosodni sistem.
- Družine se bolj aktivno vključujejo, če so storitve usklajene in spoštljive.

6. Odgovornost med strokovnjaki

- Jasno opredeljene vloge, protokoli in komunikacijski kanali zagotavljajo, da vsak pozna svojo odgovornost.

FOSTER

- Ustvarja kulturo vzajemne podpore in deljene odgovornosti.

Viri

Modul 1

- European Judicial Training Network, Handbook on Judicial Training Methodology in Europe, 2016, <https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2023/10/Handbook-Judicial-training-methodology-in-Europe-2016.pdf>
- European Judicial Training Network, Judicial Training Methods: Distance Learning Handbook, 2020, <https://portal.ejtn.eu/Documents/About%20EJTN/Distance%20learning%20Handbook.pdf>
- European Judicial Training Network, Judicial Training Methods: Guidelines for Evaluation of Judicial Training Practices, 2017, <https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2023/10/Handbook-JTM-guidelines-for-evaluation-of-judicial-training-practices-2017.pdf>
- Marco Fabri (ed), Medium- to Long-Term Evaluation of Judicial Training (European Judicial Training Network, 2023, <https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2017/10/ejtn-handbook-jtm-guidelines-for-evaluation-of-judicial-training-practices-2023.pdf>
- European e-Justice Portal, Good Practices, https://e-justice.europa.eu/topics/trainings-judicial-networks-and-agencies/training-justice-professionals/good-training-practices_en?action=printMS
- Council of Europe, Child-friendly justice, available at <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

Modul 3

- Emily Buss, 'The role of lawyers in promoting juveniles' competence as defendants' in Thomas Grisso and Robert G. Schwartz (eds), *Youth on Trial* (University of Chicago Press 2000) 243–265.
- Barry Feld and Shannon Schaefer, 'The right to counsel in juvenile court: Law reform to deliver legal services and reduce justice by geography' (2010) 9(2) *Criminology & Public Policy* 327–356.
- Michael Freeman, 'Why it remains important to take children's rights seriously' (2007) 1 *International Journal of Children's Rights* 5–23.
- Natasha Joyce, 'An analysis of the extent of the juvenile offender's right to privacy: Is the child's right to privacy circumvented by public interest?' (2011) 19(2) *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 113–124.
- Ton Liefaard, 'Child-friendly justice: protection and participation of children in the justice system' (2016) 88 *Temple Law Review* 905–927.
- Sonia Livingstone and others, 'Children's Privacy in the Digital Age: US and UK Experiences and Policy Responses' in Dimitri A. Christakis and Lauren Hale (eds), *Handbook of Children and Screens* (Springer 2025) 491–497.

- Dana Ospanova, Sergey Moroz and Aida Niyazova, 'Legal obligations of a lawyer and standards for the protection of minors in juvenile justice' (2024) 7(4) *Social & Legal Studies* 231–239.
- Ivana Radić, 'Importance of the protection of privacy of juvenile suspects or accused persons in criminal proceedings in the context of the EU law' (2020) 4 *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)* 576–597.
- Stephanie Rap, *The Participation of Juvenile Defendants in the Youth Court: A Comparative Study of Juvenile Justice Procedures in Europe* (Pallas Publications 2013).
- Theodore Remley, Robert Byrd and Cynthia Luke, 'Legal and ethical implications for working with minors' in Robert Byrd and Cynthia Luke (eds), *Counseling Children and Adolescents* (Routledge 2020) 69–92

Modul 4

- Ainswort, M. (1969) The Strange Situation: Mary Ainswort https://www.youtube.com/watch?v=QTsewNrHUHU&t=3s&ab_channel=thibs44
- Bronfenbrenner, U. 'Toward an experimental ecology of human development.' *American psychologist*, vol 32, no 7, 1977, 513- 531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513>
- Bowlby, J. (1978). 'Attachment theory and its therapeutic implications.' *Adolescent Psychiatry*, Vol. 6, 1978, p. 5–33.
- Fragakouli – Sakellaropoulou A., "Mobile Psychiatric Unit of Fokida Prefecture: Prevention, Timely Intervention and Care in the Community", Papazisis, Athens, 2007
- Hershkowitz, O. Lanes, & M. Lamb. 'Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents.' *Child abuse & neglect*. Vol.31. 2007. 111-123.
- Lamb M.E. & Sim. M.P.Y., 'Developmental Factors Affecting Children in Legal Contexts', *Youth Justice* Vol. 13, no 2, 2013, pp. 131–144
- Karantzali, A., Maerkl, C., Vourdas, A. (ed.), Fitsiou, P. and Fragakouli – Sakellaropoulou, A. (review), "Guide on Access to Justice for Children with Disabilities and/or Psychosocial Problems", Society of Social Psychiatry P. Sakellaropoulos, *EU co-funded project CHILDFront – Child Friendly Justice in the Greek and Cypriot Courts*, 2022.
- Katsouda, D., The SSP P. Sakellaropoulos "Pyramid" Approach, a holistic model for child, adolescent, and family mental health care in local communities. *Poster presented to WHO Regional Office for Europe's 3rd "Mental Health Week" Meeting on Quality of Child and Adolescent Mental Health Care, Thessaloniki, Greece, 6-7 November 2024*
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., Stewart, H., & Mitchell, S., Age differences in young children's responses to open-ended invitations in the course of forensic interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol 71, no 5, 2003, pp. 926–934. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.5.926>

- Main, M., & Solomon, J. 'Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern.' In T. B. Brazelton & M. W. Yogman (Eds.), *Affective development in infancy*, 1986, pp. 95–124. Ablex Publishing.
- Piaget, J. 'The origins of intelligence in children.' 1952. (M. Cook, Trans.). W W Norton & Co <https://doi.org/10.1037/11494-000>
- Richardson G., Gudjonsson, G.H. & Kelly, T.P. 'Interrogative suggestibility in an adolescent forensic population.' *Journal of Adolescence*, vol.18, no 2, 1995, pp. 211–216. doi: 10.1006/jado.1995.1014
- Sakellaropoulos P. and colleagues, " The foundation stone of Psychiatry in the emotional bond between the user and the therapist", Papazisis Publ., Athens, 2010
- Society of Social Psychiatry P. Sakellaropoulos, *Annual Reports* <https://ekpse.gr/en/who-we-are/annual-reports> [accessed 10 July 2025].
- Society of Social Psychiatry P. Sakellaropoulos, *Day Centre for Children, Adolescents and Adults – Fokida Prefecture* <https://ekpse.gr/en/our-services/day-centre/day-centre-for-children-adolescents-and-adults-fokida-prefecture> [accessed 10 July 2025].
- Society of Social Psychiatry P. Sakellaropoulos, *Living and Learning Together: Sensitisation, Prevention and Enhancement of Psychological Resilience in School Communities* <https://ekpse.gr/en/programmes/living-and-learning-together-sensitisation-prevention-and-enhancement-of-psychological-resilience-in-school-communities> [accessed 10 July 2025].
- Van Leijenhorst L, Gunther Moor B, Op de Macks ZA, Rombouts SA, Westenberg PM, Crone EA. 'Adolescent risky decision-making: neurocognitive development of reward and control regions.' *Neuroimage*. Vol.15;51, no 1, 2010. pp. 345-355. doi: 10.1016/j.neuroimage.2010.02.038. Epub 2010 Feb 24. PMID: 20188198.
- Williams G. 'On different introjective processes and the hypothesis of an "omega function"', *Psychoanalytic Inquiry: A Topical Journal for Mental Health Professionals*, vol. 19, no.2, 1999, pp. 243-253.
- American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 5th ed. Arlington, VA: American Psychiatric Association; 2013.
- American Psychology Association, 2025 <https://www.apa.org/topics/trauma> (accessed 1.May 2025)
- American Psychological Association, *Trauma*, accessed 10 July 2025. Available at: <https://www.apa.org/topics/trauma>
- Bethell C.D., Carle, A., Hudziak, J. et al. Methods to Assess Adverse Childhood Experiences of Children and Families: Toward Approaches to Promote Child Well-being in Policy and Practice. *Acad Pediatr*. 2017;17(7S):S51–S69. doi:10.1016/j.acap.2017.04.161
- de Luca Claudia, How risks of secondary and repeat victimisation, intimidation and retaliation create challenges for the prosecution of perpetrators of violence against children, Experience from Naples, Italy In: Preventing secondary and repeat victimisation of child victims of crime: Risk assessments and solutions in the best interests of the child, International Capacity-Building Workshop under the project E-PROTECT II October 2021 (p 36,37) Publisher: South-East European Research

- Centre (SEERC) <https://www.seerc.org/docs/SEView E-PROTECT International Workshop e-book.pdf>
- Forkey, Heather, et al. "Trauma-informed care." *Pediatrics* 148.2 (2021).
 - Hays-Grudo J. & Morris A. S in: Adverse and Protective Childhood Experiences: A Developmental Perspective (Preface ix) Copyright © 2020 by the American Psychological Association. All rights reserved. <http://dx.doi.org/10.1037/0000177-001>
 - Kessler RC, Aguilar-Gaxiola S, Alonso J, Benjet C, Bromet EJ, Cardoso G, Degenhardt L, de Girolamo G, Dinolova RV, Ferry F, Florescu S, Gureje O, Haro JM, Huang Y, Karam EG, Kawakami N, Lee S, Lepine JP, Levinson D, Navarro-Mateu F, Pennell BE, Piazza M, Posada-Villa J, Scott KM, Stein DJ, Ten Have M, Torres Y, Viana MC, Petukhova MV, Sampson NA, Zaslavsky AM, Koenen KC. Trauma and PTSD in the WHO World Mental Health Surveys. *Eur J Psychotraumatol.* 2017 Oct 27;8 (sup5): 1353383. doi:10.1080/20008198.2017.1353383.PMID: 29075426; PMID:PMC5632781.
 - Masten AS, Barnes AJ. Resilience in Children: Developmental Perspectives. *Children* (Basel). 2018 Jul 17;5(7):98. doi: 10.3390/children5070098. PMID: 30018217; PMID: PMC6069421.
 - Maté Gabor, [The Myth of Normal: Trauma, Illness, and Healing in a Toxic Culture](https://www.penguinrandomhouse.ca/books/727007/the-myth-of-normal-by-gabor-mate-with-daniel-mate/9780735278363) <https://www.penguinrandomhouse.ca/books/727007/the-myth-of-normal-by-gabor-mate-with-daniel-mate/9780735278363> (accessed at 12.04.2025)
 - Nikkheslat N, McLaughlin A, Hastings C, et al. Childhood trauma, HPA axis activity and antidepressant response in patients with depression. *Brain Behav Immun.* 2020;87:229–237. doi:10.1016/j.bbi.2019.11.024
 - Substance Abuse and Mental Health Services Administration. SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. HHS Publication No. (SMA) 14-4884. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014.
 - The road to resilience [website]. Washington (DC): American Psychological Association; 2009 (<http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>, accessed 1 May 2025).
 - Thomason ME, Marusak HA. Toward understanding the impact of trauma on the early developing human brain. *Neuroscience.* 2017 Feb 7;342:55-67. doi: 10.1016/j.neuroscience.2016.02.022. Epub 2016 Feb 15. PMID: 26892294; PMID: PMC4985495.
 - American Bar Association, 'Tips for Working with Migrant Children and Trauma-Informed Lawyering' *Children's Immigration Law Academy*, Houston, Texas, 2023.
 - <https://www.defendyouthrights.org/wp-content/uploads/2023.10.20-FINAL-Trauma-Informed-Lawyering-Tips-Binder.pdf> (accessed 2 May 2025)
 - Bendo, E. 'Guidelines for trauma informed legal practice for lawyers working with adult survivors of human rights violations', *European Human Rights Advocacy Centre*, Middlesex University, 2022,
 - <http://ehrac.org.uk/wp-content/uploads/2022/03/Trauma-Informed-Legal-Practice-Toolkit-2022.pdf> (accessed 2 May 2025)

- Brubacher, S. P., Shulman, E. P., Bearman, M. J., & Powell, M. B. (2022). Teaching child investigative interviewing skills: Long-term retention requires cumulative training. *Psychology, Public Policy, and Law*, 28(1), 123–136. <https://doi.org/10.1037/law0000332>
- Champine RB, Lang JM, Nelson AM, Hanson RF, Tebes JK. Systems Measures of a Trauma-Informed Approach: A Systematic Review. *Am J Community Psychol*. 2019 Dec;64(3-4):418-437. doi: 10.1002/ajcp.12388. Epub 2019 Aug 30. PMID: 31469452; PMCID: PMC7003149.
- Collins, R., Lincoln, R., & Frank, M. G. (2002). The effect of rapport in forensic interviewing. *Psychiatry, Psychology and Law*, 9(1), 69–78. <https://doi.org/10.1375/132187102760196916>
- Crowley, A, Larkins, K and Pinto, L (2021) Listen-Act-Change – Council of Europe Handbook on children’s participation, Council of Europe.
- Dart Center for Journalism and Trauma, ‘Interviewing Children: Guidelines for Journalists’ *Columbia University Graduate School of Journalism*, New York, 2013,
- <https://dartcenter.org/content/interviewing-children-guide-for-journalists> (accessed 2 May 2025)
- Hershkowitz, Irit & Lamb, Michael & Katz, Carmit & Malloy, Lindsay. (2013). Does enhanced rapport-building alter the dynamics of investigative interviews with suspected victims of intra-familial abuse?. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 30. 10.1007/s11896-013-9136-8.
- Hershkowitz, I., Lamb, M.E., Orbach, Y., Katz, C. and Horowitz, D. (2012), The Development of Communicative and Narrative Skills Among Preschoolers: Lessons From Forensic Interviews About Child Abuse. *Child Development*, 83: 611-622. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01704.x>
- Korkman, J., Otgaar, H., Geven, L. M., Bull, R., Cyr, M., Hershkowitz, I., ... Volbert, R. (2024). White paper on forensic child interviewing: research-based recommendations by the European Association of Psychology and Law. *Psychology, Crime & Law*, 1–44. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2024.2324098>
- Lamb M.E., Orbach Y., Hershkowitz I., Esplin P.W., Horowitz D. (2007) A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol. *Child Abuse & Neglect*, 1201-1231. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.
- National Child Traumatic Stress Network, ‘Trauma-Informed Legal Advocacy: A Resource for Juvenile Defense Attorneys’, *Justice Consortium Attorney Workgroup Subcommittee*, 2018, Los Angeles, CA, and Durham, NC: National Center for Child Traumatic Str https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/resource-guide/trauma_informed_legal_advocacy_a_resource_for_juvenile_defense_attorney_s.pdf (accessed 2 May 2025)
- National Center for Child Traumatic Stress Secondary Stress Committee. Secondary Traumatic Stress: A Fact Sheet for Child-Serving Professionals. Los Angeles, CA, and Durham, NC: NCTSN, 2011.

- Office for Victims of Crime, The Vicarious Trauma Toolkit <https://ovc.ojp.gov/program/vtt/what-is-vicarious-trauma> (accessed 1. May 2025)
- Rainville, C. (2012) Preparing Children with Post-Traumatic Stress Disorder for Court. https://www.americanbar.org/groups/public_interest/child_law/resources/child_law_practiceonline/child_law_practice/vol_31/october_2012/preparing_children_withpost-traumaticstressdisorderforcourtamulti1 (accessed 1.May 2025)
- Santtila, P., Korkman, J., & Kenneth Sandnabba, N. (2004). Effects of interview phase, repeated interviewing, presence of a support person, and anatomically detailed dolls on child sexual abuse interviews. *Psychology, Crime & Law*, 10(1), 21–35. <https://doi.org/10.1080/1068316021000044365>
- Talwar, V., Crossman, A., Block, S., Dianiska, R., Becerra, A., Goodman, G., Huffman, M., Lamb, M., London, K., La Rooy, D., Lyon, T., Malloy, L., Maltby, L., Greco, V., Powell, M., Quas, J., Rood, C., Spyksma, S., Steele, L., Wylie, B.. (2024). Urgent Issues and Prospects on Investigative Interviews with Children and Adolescents. *Legal and Criminological Psychology*. 00. 1-22.
- The Dos and Don'ts of Trauma-Informed Legal Interviewing, [https://emond.ca/Emond-Blog/Emond-Insights/April-2024-\(1\)/The-Dos-and-Don%E2%80%99ts-of-Trauma-Informed-Legal-Interv?srsltid=AfmBOorTQFeNDU0chg0WxS7xwldTBE6M4-W-LKhDLwMoAXOK0aOoV5Ig](https://emond.ca/Emond-Blog/Emond-Insights/April-2024-(1)/The-Dos-and-Don%E2%80%99ts-of-Trauma-Informed-Legal-Interv?srsltid=AfmBOorTQFeNDU0chg0WxS7xwldTBE6M4-W-LKhDLwMoAXOK0aOoV5Ig), Emond Publishing Inc. (accessed 27 May 2025)
- Themeli, O., & Panagiotaki, M. (2014). Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist. *The European Journal of Counselling Psychology*, 3(1), 1–19. <https://doi.org/10.5964/ejcop.v3i1.17>
- Valeria Olmedo, LMSW, Tips for Working with Migrant Children and Trauma Informed Lawyering, *Young Center for Immigrant Children's Rights*, American Bar Association, 2023, pp. 20-21
- https://www.theadvocatesforhumanrights.org/res/2023.02.07_Tips-for-Working-with-Migrant-Children-and-Trauma-Informed-Lawyering%20CILA.pdf (accessed 2 May 2025)
- Crenshaw K., 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics', *University of Chicago Legal Forum*, vol. 1989, no. 1, 1989.
- Cyr K., Clément E. M., and Chamberland C., 'Lifetime prevalence of multiple victimizations and its impact on children's mental health', *J. Interpers. Violence*, vol. 29, 2014, pp. 616-634.
- Finkelhor D., et al., ' Polyvictimization: Children's exposure to multiple types of violence, crime, and abuse' U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington, DC, 2011.
- Finkelhor D. et al., 'Children's Exposure to Violence: A Comprehensive National Survey', U.S. Department of Justice, 2009
- Finkelhor D., Ormrod K. R., and Turner A. H., 'Polyvictimization and trauma in a national longitudinal cohort', *Dev. Psychopathol*, vol. 19, 2007, pp. 149-166.

- Ford J. F., Delker B. C., 'Polyvictimization in childhood and its adverse impacts across the lifespan: Introduction to the special issue', *J Trauma Dissociation*, vol. 19 no. 3, 2018, pp.275-288.
- Morgan G., 'A History of Advocacy'. In *Independent Advocacy and Spiritual Care* (pp.61-92). Palgrave Macmillan, London, 2017.
- Onken S. J. et al. 'An analysis of the definitions and elements of recovery: a review of the literature', *Psychiatric rehabilitation journal*, vol 31, no 1, 2007.
- Papadopoulos R. K., 'Working with refugee and asylum seeking families', In "Race" And Culture. Tools, Techniques and Trainings. A Manual for Professionals. Edited by Singh, R. & Dutta, S. London: Karnac, 2010.
- Pereda N., Guilera G., and Abad J., 'Victimization and Polyvictimization of Spanish children and youth: results from a community sample', *Child Abuse Negl*, vol. 38, 2014, pp. 640-649.
- Saldaña D., 'Cultural Competency A practical guide for mental health service providers', Hogg Foundation for Mental Health - The University of Texas at Austin, 2001.

Modul 5

- UNICEF Innocenti - "Children's Participation in Justice Processes" (2017) <https://www.unicef-irc.org/publications/890-childrens-participation-in-justice-processes.html>
- Lamb, M., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P., & Horowitz, D. (2007). "A Structured Forensic Interview Protocol Improves the Quality of Investigative Interviews with Children." *Child Abuse & Neglect*, 31(11-12), 1201-1231
- Bailey, S., & Baird, K. (2018). "Child Sexual Abuse: Towards a Professional and Interagency Model." *Journal of Child Sexual Abuse*
- Beckett, H., Warrington, C., & Ackerley, E. (2015) "Children's Voices: A Review of Evidence on the Subjective Wellbeing of Children Involved in the Child Protection System." University of Bedfordshire
- PROMISE Barnahus Quality Standards (2022) <https://www.childrenatrisk.eu/promise/>
- Greijer, S., & Doek, J. (2016) "Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse" (Luxembourg Guidelines) <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/Luxembourg-Guidelines-ENG.pdf>
- Protection of children against sexual exploitation and abuse - Child-friendly, multidisciplinary and interagency response inspired by the Barnahus model (2018), <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/8003-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-abuse-child-friendly-multidisciplinary-and-interagency-response-inspired-by-the-barnahus-model.htm>
- National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC, UK) <https://learning.nspcc.org.uk/>

FOSTER

- ICMEC – Guidelines for Health Professionals on CSA Cases <https://www.icmec.org/>

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission – Directorate General for Justice and Consumers (granting authority). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

THEMISTOKLES AND DIMETRIS TSATSOS FOUNDATION

**INSTITUTE OF
CRIMINOLOGY**
at the Faculty of law Ljubljana